

**REFUTACIÓ DELS ARGUMENTS BLAVERISTES
ENTORN DE LES *REGLES DE ESQUIVAR VOCABLES*
*O MOTS GROSSERS O PAGESÍVOLS***

JOAN PONS I PUIG

GRAU EN LLENGUA I LITERATURA CATALANES
TUTOR: AUGUST RAFANELL VALL-LLOSERA
CURS ACADÈMIC 2020-2021
TREBALL FINAL DE GRAU

RESUM

L'objectiu principal d'aquesta recerca consisteix en la refutació dels arguments propis del blaverisme presentats per Ricart García Moya a *Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografia* (2015) en relació amb l'estudi de les *Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*; un manuscrit datat entre 1492 i 1497 que presenta una tria lèxica pura pel català culte del segle XV. Els estudis al voltant de les *Regles* concentren molta controvèrsia pel que fa a l'autoria i la difusió del document —que actualment és poc conegut i que es pot afirmar que no va gaudir de gran difusió en el tombant del segle XV. Prèviament a la refutació dels arguments blaveristes, presentaré un estat de la qüestió dels estudis de les *Regles* i una introducció sobre el blaverisme i el secessionisme lingüístic. En darrer terme, com fa palès el títol d'un article d'Antoni Ferrando intitulat *Les regles d'esquivar vocables: una qüestió d'història cultural, de filologia i de sociolingüística històrica*, l'estudi de les *Regles* és interdisciplinari.

Paraules clau: autoria, blaverisme, diatopisme, gramatització, lexicografia, secessionisme, refutació.

TAULA DE CONTINGUTS

1.	Introducció	8
2.	El blaverisme i el secessionisme lingüístic valencià	10
3.	Els estudis sobre les <i>Regles de esquivar vocables</i>	14
3.1.	Els estudis d'Antoni M. Badia i Margarit	17
3.2.	Unes tesis que no es poden obviar: Colón i Ferrando	21
3.3.	Les aportacions d'altres experts a l'entrellat de les REV	23
3.4.	Conclusió	26
4.	Desenvolupament de la refutació	27
4.1.	Refutació dels arguments de Ricart García Moya	28
4.2.	Comparació de l'anàlisi de les proscripcions lèxiques de les REV	41
	—Regla 257: «vuy en dia per dir huy en dia»	42
	—Regla 13: «quaix per quasi»	42
	—Regla 83: «quoresma per quaresma, e mil semblants»	43
	—Regla 133: «Gyrona per Gerona»	44
	—Regla 143: «maixcarat per mascarar»	44
	—Regla 144: «peixcador per pescador»	44
	—Regla 225: «menacord per monocord»	45
	—Regla 163: «punxor per dir punxó»	46
	—Regla 181: «juhiverd per dir juliverd»	46
	—Regla 236: «aufegar per offegar»	47
	—Regla 239: «aulor per dir olor o odor»	48
	—Regla 259: «marmolar per murmurar»	48
	—Regla 296: «setrot o pitxer per jarro»	49
	—Regla 195: «xiular per siular»	50
	—Regla 209: «Pasqua per dir Pascha»	50
5.	Conclusions finals	51
6.	Bibliografia	55

«¿El valencià actual és purament i simplement la prolongació del català de Berenguer el Gran? Sí, ja ho crec que ho és. Ben bé això, no hi retoqueu res, no ho aigualiu, ni ho amareu gens.»

JOAN COROMINES (1984)

1. Introducció

En primer lloc, el meu interès pel que fa a les *Regles de¹ esquivar vocables o mots grossers o pagesívols* —en endavant, REV— sorgeix a tercer de carrera quan el professor August Rafanell —qui tutoritza aquesta recerca— ens les presenta a classe i paral·lelament a aquest descobriment, estudio l'Appendix Probi² a l'assignatura optativa de Gramàtica Històrica de l'Espanyol i m'adono de la relació entre un document i l'altre. Les REV em cridaven molt l'atenció fins que em proposo de desfer l'entrellat al voltant de les REV estudiant què n'han dit els experts. A quart de carrera, en el seminari «Llengua Catalana: Aspectes Històrics», Rafanell ens en torna a parlar i decideixo dedicar el treball del seminari a les REV —part de la recerca breu que vaig dur a terme m'ha estat útil per redactar l'apartat §3 sobre els estudis de les REV.

En segon lloc, a partir d'aquesta recerca persegueixo la voluntat d'analitzar les tesis filològiques relacionades amb les REV com ara Badia i Margarit (1999), Colón i Ferrando (2011) i la resta d'estudis presentats l'any 2004 en un debat acadèmic sobre les REV a la Universitat de Barcelona. Així mateix, les REV constitueixen una llista de regles o normes molt elementals amb l'objectiu de presentar una tria lèxica pura pel català culte del segle XV —amb una formalitat equiparable a l'Appendix Probi— tot bandejant unes formes per unes altres. Aquesta sèrie de principis lèxics, morfològics i fonològics formen part d'un manuscrit l'original del qual es conserva en el còdex miscel·lani *Adversaria* de l'Arxiu Capítular de la catedral de Girona. És un document de només cinc pàgines que, tot i ser un escrit breu, concentra una gran controvèrsia pel que fa a l'autoria, el contingut³ i datació. La qüestió de les REV ha estat força vegades discutida —tot i que no sempre des de la vessant estrictament filològica— per fer-ne novament una flamant deliberació per esbrinar qui en va ser el ver autor. Per tant, obviaré la formulació de noves teories sobre l'autoria i presentaré l'estat de la qüestió sobre aquest debat a §3.

¹ Badia i Margarit obvia l'apostrofació de la preposició DE davant el verb *esquivar* essent fidel seguidor d'allò que es pot observar a l'inici del document original. Per tant, a §3 (p.15) podeu observar la primera pàgina del manuscrit i us adonareu que Pere Miquel Carbonell escriu *regla de esquivar vocables*. És una minúcia molt engrescadora que no han seguit la resta d'estudiosos de les REV.

² Considerant la *GEC*, l'Appendix Probi és un apèndix del tractat gramatical del Pseudo-Probus en el qual l'autor transcriu una llista de formes llatines que hom escrivia incorrectament o bé considerava vulgars. L'autor les esmena, però no sempre d'acord amb les regles clàssiques i algunes de les esmenes poden identificar-se amb les formes pertanyents a la llatinitat cristiana africana o visigòtica. [...] La crítica més moderna el data posterior a l'any 568. És un gran instrument de treball per al coneixement i l'estudi del llatí vulgar.

³ Amb voluntat de concreció, en aquest treball obvio el comentari lingüístic de les 325 regles que són a bastament comentades a Badia i Margarit (1999:211) a l'apartat intitulat *13. Comentari filològic, historicolingüístic i sociològic*. Així mateix, a §4.2 desenvoluparé certes proscripcions de les REV per confrontar-les entre diversos estudis.

Tot seguit, pel que fa a l'objectiu d'aquesta recerca, empraré les tesis filològiques dels experts en les REV —principalment Badia i Margarit, Colón i Ferrando— per refutar els arguments blaveristes de Ricart García Moya en una publicació intitulada *Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografía* (2015), un d'estudi que persegueix l'objectiu de tergiversar els arguments dels estudiosos de les REV afirmant que són estudis «pancatalanistes». A §2 exposo una breu introducció sobre el blaverisme i el secessionisme lingüístic; conceptes indispensables per entendre la poca veracitat de l'estudi de García Moya (2015). Per tant, les hipòtesis que vull resoldre són les següents: els arguments de Ricart García Moya són vàlids? Aquests arguments invaliden les tesis d'experts com ara Antoni M. Badia i Margarit, Germà Colón i Antoni Ferrando? Els estudis de les REV són estudis «pancatalanistes»? Les REV són una mostra d'unitat de la llengua en ple segle XV? Les respostes a aquestes qüestions s'exposen a §4 i a §5.

Això no obstant, abans d'aprofundir en aspectes teòrics, cal fer una petita pinzellada al context històric en què s'insereix el disputat còdex gironí —datat entre 1492 i 1497— actualment resguardat a Girona, però del qual es desconeix l'arribada, atès que, suposadament, un dels suposats autors d'aquest text, Pere Miquel Carbonell, l'hauria escrit a Barcelona. Seguidament, tal com ens fan avinent Colón i Ferrando (2011:134), a finals del segle XV València és la capital cultural de la Corona d'Aragó, doncs el català de València era de retruc el model de llengua culta. En aquest mateix moment feia pocs anys de la unió dinàstica de les corones de Castella i d'Aragó (1479), unió que va comportar canvis lingüístics, sobretot amb Ferran el Catòlic que, tal com afirma Ferrando (2005:227), s'adreçava en castellà als seus súbdits catalanoparlants. Ferrando (2005:234) puntualitza àdhuc que, fruit de la unió dinàstica, el català va deixar de ser llengua àulica i els centres de poder es van desplaçar a Castella. Aquest fet és paral·lel a l'esclat de l'humanisme, sobretot pel paper que hi juga Roderic de Borja, cardenal valencià que va esdevenir vicecanceller de l'Església l'any 1477 fins que l'any 1492 va arribar a ser papa. Així doncs, ens situem en un moment en què la màxima autoritat de la cúria pontifícia és Roderic de Borja. I per què en parlo de Roderic de Borja? Per introduir el segon presumpte autor de les REV, Jeroni Pau, que va estar sempre al servei de Roderic de Borja fins que va esdevenir jurista a la Cúria Vaticana. Tanmateix, cal remarcar que en aquest context Catalunya feia poc que havia deixat enrere la guerra civil (1462-1472) que va enfrontar Joan II amb la Generalitat i el Consell de Cent. En definitiva, València era hegemònica dins la Corona d'Aragó i el seu pes no només era cultural, sinó que també era econòmic i força més estable políticament.

Finalment, per concloure aquesta introducció vull remarcar que la recerca sobre les REV no és estrictament filològica, sinó que és un estudi interdisciplinari. Aquesta perspectiva es fa palesa a (1) i en el títol d'un article d'Antoni Ferrando intitulat *Les Regles d'esquivar vocables: una qüestió d'història cultural, de filologia i de sociolingüística històrica* (2005).

- (1) «Cal no oblidar tampoc que aquest llibre ha estat concebut certament com una obra d'interès per a lingüistes i filòlegs, però que també vol cridar l'atenció dels historiadors de la llengua, dels historiadors *tout court* i de totes les persones que se senten atretes per conèixer un període important en el procés de la cultura catalana». [Badia i Margarit (1999:212)]

2. El blaverisme i el secessionisme lingüístic valencià

Tal com he exposat a §1, m'he vist obligat a presentar una introducció general al blaverisme i al secessionisme lingüístic per dos motius. D'una banda, tenint en compte que la part més important d'aquesta recerca consisteix en la invalidació dels arguments del militant del blaverisme Ricart García Moya⁴, no puc deixar de fer cinc cèntims de la trajectòria del moviment secessionista blaver a València. De l'altra, defenso aquest apartat del treball com un element indispensable per comprendre el motiu pel qual m'he proposat de rebatre García Moya: fer caure un estudi basat en difamacions i imprecisions fetes a conveniència de les tesis blaveristes. Així doncs, per exposar en termes generals el més important d'aquest moviment secessionista, empraré la síntesi acurada i molt ben detallada del traductor i polític Vicent Climent-Ferrando intitulada *L'origen i l'evolució argumentativa del secessionisme lingüístic valencià. Una anàlisi des de la transició fins a l'actualitat* (2005).

Així doncs, el secessionisme valencià és un moviment polític i cultural que defensa que el català parlat al País Valencià no té cap lligam amb la llengua del Principat. Els exponents d'aquest moviment fan colzes per crear tota mena de contingut difamatori contra la unitat de la llengua —de Salses a Guardamar i de Fraga a l'Alguer— i reivindiquen, segons Climent-Ferrando (2005:5), una llengua valenciana independent i deslligada del diasistema català. Tenint en compte la definició del secessionisme valencià, cal afegir que aquest moviment —que sol rebre el nom de blaverisme— persegueix l'objectiu, segons Climent-Ferrando (2005:8) d'evidenciar l'existència d'una suposada «trama per part de Catalunya

⁴ Ricart García Moya (Alacant, 1942) és un personatge que ha dedicat molt d'esforç a la lluita autoctonista de la llengua dels valencians fins al punt que es va atrevir a fer un *estudi* sobre les REV, quan la comunitat científica gairebé ja no en parlava. La repercussió de l'obra i de García Moya es fa palesa quan en cerquem informació sobre ell: pràcticament nul·la. L'any 2014 García Moya va iniciar un blog a internet (<http://ricartgarciamoya.com>) en què publica tota mena d'articles relacionats amb les seves lluites, fins al punt que també hi apareix un enllaç que ens remet al *Diccionari històric del valencià modern* (<http://ricartgarciamoya.com/wp-content/uploads/2021/01/DICCIONARI-HISTORIC-VALENCIA.pdf>) dut a terme per ell mateix.

d'absorbir la llengua i de sostreure la identitat del poble valencià.» Això no obstant, cal remarcar que aquest grupuscle d'anticatalanistes actualment és força irrellevant en el panorama valencià, encara que han reeixit en el foment de la segregació entre llengua catalana i llengua valenciana entre els valencians; dos termes unívocs tractats de manera equívoca. Seguidament, a (2) Climent-Ferrando ens fa avinent les motivacions per les quals va sorgir el blaverisme a València.

- (2) «[...]la situació d'incertesa derivada del canvi de règim polític, la percepció social de la llengua i la crisi econòmica van fer que la dreta valenciana adoptés una estratègia de conflicte polític i social sobre la llengua dels valencians.» [Climent-Ferrando (2005:8)]

Cal esmentar que aquest moviment es vertebrava a través d'un discurs fortament emocional que té una repercussió en la llengua i identitat dels valencians amb el fi allunyar-los de qualsevol relació amb els països de parla catalana. Climent-Ferrando (2005:8) exposa que en els inicis del moviment secessionista, el valencià era socialment percebut com un residu rural i folklòric, mentre que el castellà era associat a la modernitat i a l'ascens social. Així doncs, els blavers no tenien massa dificultats per fer caure qualsevol mena de suport social pel que fa a la defensa de la llengua catalana a València, sobretot tenint en compte que el moviment blaver neix en els sectors polítics més dretans en un moment en què les esquerres valencianes no aconsegueixen prou suport popular. És en aquest context que les esquerres valencianes no aconsegueixen tirar endavant un moviment de normalització cultural i lingüística; la demagògia blaverista els deixa en la total irrellevància política. Vicent Flor (2011:73) afirma que «durant la transició es desenvolupà un enfrontament civil identitari d'una innegable virulència».

Climent-Ferrando parla dels *actors del secessionisme* i esmenta els principals exponents del moviment blaver com ara Xavier Casp, Miquel Adlert Noguerol o Juan García Sentandreu. És ben curiós que aquests dos primers *actors*, abans de la transició, formaven part de Lo Rat Penat⁵ i compartien files amb Manuel Sanchis Guarner, però Lo Rat Penat, Xavier Casp i Miquel Adlert Noguerol es van radicalitzar i a partir de la transició deixaran de donar suport a la unitat de la llengua i es faran militants de l'anticatalanisme radical. En canvi, García Sentandreu —secessionista convençut i *actor* d'un moviment aleshores consolidat— formarà part de la institucionalització tardana del blaverisme quan crea Nou Valencianisme

⁵ Organització que va néixer l'any 1878 amb l'objectiu de difondre a València el moviment de la Renaixença que era viu a Catalunya. Aquesta organització no va negar mai la unitat de la llengua catalana i va ser l'única entitat difusora de la llengua durant el franquisme. Això no obstant, havent mort *el caudillo*, la transició va fer trontollar els objectius de defensa d'aquesta organització i va adoptar posicionaments secessionistes. En definitiva, la radicalització d'aquesta organització.

a principis de l'any 2004 i formarà Coalició Valenciana. Tanmateix, cal recordar que la institucionalització del blaverisme irromp en l'arena política amb Unió Valenciana l'any 1982. Més endavant, el Partit Popular, antiga Alianza Popular, culminarà la tasca a la Generalitat Valenciana l'any 1995. La Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACV) i el Grup d'Acció Valenciana (GAV) seran les principals organitzacions secessionistes que difondran l'argumentari blaver, a més a més dels mitjans de comunicació còmplices de la causa secessionista. Per tant, els altaveus mediàtics del blaverisme són: *Las Provincias*, *Diario de Valencia* i *Valencia Te Ve*, els dos darrers de la mà de Maria Consuelo Reyna, anticatalanista convençuda.

Així mateix, malgrat que el moviment blaverista, segons Climent-Ferrando (2005:10), se sosté per pseudoacadèmies de la llengua sense reconeixement oficial, per associacions en defensa d'una llengua valenciana independent i mitjans de comunicació fortament ideologitzats i per un grupuscle paracultural sota el qual el missatge blaver es consolida, els pronunciaments de la comunitat científica valenciana sobre les imprecisions i els errors d'argumentari i de les afirmacions dels blavers no tenien cap mena d'afectació per aturar el moviment. En relació amb la comunitat científica, Climent-Ferrando (2005:16) puntualitza que «els atacs i la fòbia a la comunitat científica és conreada pacientment per aquests diaris, que reviften el conflicte amb una virulència i una visceralitat irracional cada vegada que la unitat de la llengua és a debat». És en aquest punt que el blaverisme topa amb l'escull que no pot aconseguir: l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL). El blaverisme, per tant, és un moviment mancat de suport de la comunitat científica, entesa, evidentment, com un ens objectiu, rigorós i allunyat d'interessos polítics. Seguint en el mateix punt, amb relació als arguments defensats pel secessionisme lingüístic, Climent-Ferrando (2005:5) exposa que els blavers fan servir «arguments fàcilment invalidables (i invalidats) per la comunitat científica per manca d'objectivitat i rigor» i els tipus d'arguments amb els quals defensen les seves tesis són arguments lingüístics, històrics, jurídics i identitaris; que seguidament resumeixo a grans trets.

Pel que fa als arguments lingüístics emprats pels blavers, cal evidenciar que la tesi primordial de base és diferenciar el català i la seva varietat valenciana en el codi escrit. Climent-Ferrando (2005:18) exposa que els blavers duren a terme aquesta diferenciació mitjançant la hiperdialectalització del valencià, l'ús del registre col·loquial com a varietat estàndard, el recurs a la interferència lèxica del castellà en substitució del vocabulari formal de la llengua i a la interferència ortogràfica castellana com a grafies diferenciades del català. Aquest context fa pensar que la varietat valenciana del català és òrfena de normativa i que

els secessionistes n'han de dur a terme una, però la realitat sempre s'imposa: heus ací les Normes de Castelló (1932). En essència, la tasca dels blavers és contranormativa i de rebuig a la rèplica valenciana de la tasca normalitzadora de Fabra; normes valencianes que, tal com exposa Climent-Ferrando (2005:19) van sorgir d'un gran consens social i cultural en què 14 entitats culturals i 52 escriptors les signaven. En definitiva, en l'àmbit lingüístic, el moviment secessionista no té cap base científica i Climent-Ferrando (2005:24) diu el següent a (3):

- (3) «Si el secessionisme fos vertaderament lingüístic o filològic, l'oposició valencià-català, seguint criteris estrictament lingüístics, no tindria cap mena de sentit. I és que el debat no té res de filològic ni lingüístic. El conflicte sobre la llengua ha estat instrumentalitzat políticament, i s'activa o desactiva segons els interessos partidistes dretans.» [Climent-Ferrando (2005:24)]

Quant als arguments històrics dels secessionistes, l'argument base d'aquest tipus de raonament és que el català i el valencià deriven de llengües diferents; que el català ve del llatí, mentre que el valencià ens arriba pel mossàrab. Tot i que en reconeixen un origen comú, afirmen que català i valencià han evolucionat distintament fins a esdevenir dues llengües independents. Climent-Ferrando (2005:27) puntualitza que la teoria acadèmica i científica ho desmenteix rotundament i que considera el valencià com la parla del català a València duta a terres valencianes pels catalans el segle XIII amb motiu de la conquesta de València. L'obstinació dels blaveristes és tan gran que Miquel Adlert es va atrevir a afirmar en castellà —i no en el valencià que ell defensava— el següent a (4):

- (4) «*El idioma valenciano ha existido sin filólogos, y, sin filólogos precisamente, ha producido una literatura espléndida de categoría universal [...]. Ahora, los filólogos valencianos pancatalanistas se han apoderado de la lengua como cosa suya, y, en un acto de absolutismo, hacen una lengua y quieren imponer al pueblo la artificialidad de su manufactura científica [...]* y el pueblo valenciano le ha dicho y le dice valenciana a la lengua que habla, por ser el dueño, porque (traída o no por los catalanes) la ve diferente a la catalana. Y se niega a considerarla catalana, porque aunque hace siglos fuera cierto que eran iguales, ve que son diferentes ahora.» [Adlert, M. (1977). *En Defensa de la Lengua Valenciana*. Fragment DINS: Climent-Ferrando (2005:29)]

D'altra banda, el moviment secessionista comença a barrinar sobre els arguments identitaris que haurien d'adoptar quan Joan Fuster publica l'any 1962 la seva obra intitolada *Nosaltres els valencians*, on deia que «dir-nos valencians és la nostra manera de dir-nos catalans» (1962). L'afirmació de Fuster va provocar un daltabaix entre els anticatalanistes i la seva rèplica va ser immediata: heus aquí el lema *no mos fareu catalans*. El gran escàndol va ser tan accentuat que hi va haver atemptats amb bomba a la llibreria «Tres i Quatre» i contra Joan Fuster o Manuel Sanchis Guarner; aquests dos, per sort, il·lesos dels atacs. En definitiva, els arguments identitaris del blaverisme van triomfar a través del populisme i, segons Climent-

Ferrando (2005:39), «els secessionistes han consolidat un argument que actualment es mostra extraordinàriament actiu». A la publicació de Climent-Ferrando hi ha una citació de Miquel Àngel Pradilla que crec que és molt adient per entendre l'argument identitari dels blavers, i el podeu veure a (5):

- (5) «Tot això ho han aconseguit a través d'una xenofòbia inquisitorial anticatalanista unida a un ridícul xovinisme regionalista que, tot apel·lant a les forces de l'inconscient de la personalitat dels individus, provoca un clima de mobilització passional absolutament impermeable davant el discurs racional. D'aquesta manera es crea un enemic [...] el catalanista, que es presenta com una mena d'agent imperialista al servei d'una altra regió.» [Pradilla, M.A. (2004). *El laberint valencià: apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Fragment DINS: Climent-Ferrando (2005:39)]

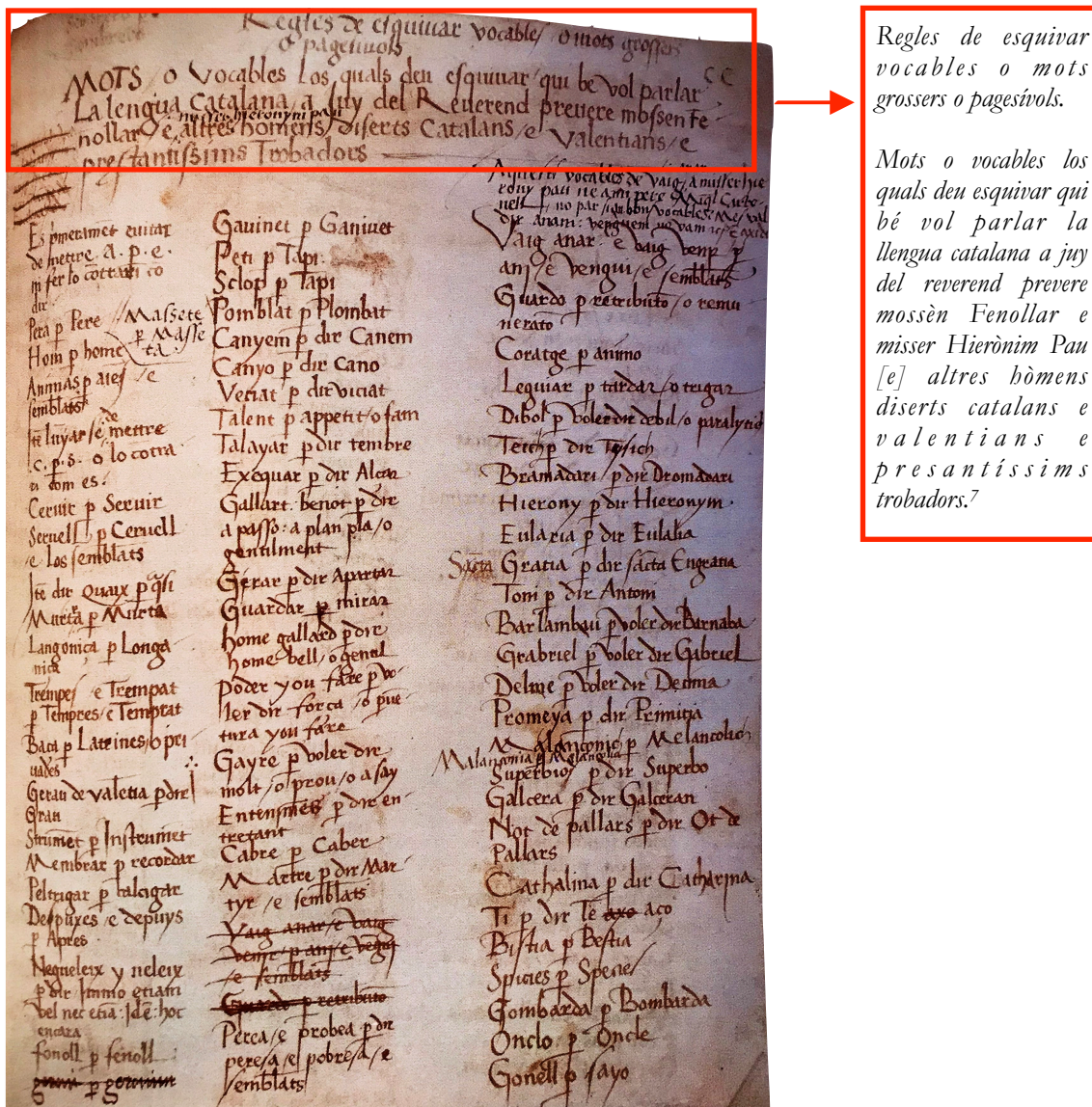
Finalment, el darrer dels arguments que fan valdre els blaveristes per defensar els seus posicionaments és l'argumentari jurídic, basant-se en l'Estatut d'Autonomia Valencià, que dinamita la unitat de la llengua sense cap mena de reconeixement explícit a la llengua catalana, a diferència dels estatuts català i balear. Climent-Ferrando (2005:39) puntualitza que la major capacitat de pressió i mobilització social per part de la dreta facilitaria que les reivindicacions de l'esquerra no fossin incloses a l'Estatut d'Autonomia Valencià del 1982.

En darrer terme, per concloure aquest apartat, Climent-Ferrando (2005:46) afirma que «davant afirmacions tan descaradament ideològiques i tan maldestres metodològicament, la ciència —empírica i objectiva per definició— s'ha encarregat de refutar els arguments filològics i històrics dels blavers.» Tenint en compte aquesta afirmació, la motivació del treball que esteu llegint sorgeix amb el mateix objectiu: refutar els arguments de Ricart García Moya.

3. Els estudis sobre les *Regles de esquivar vocables*

En aquest apartat exposo un estat de la qüestió sobre els estudis relacionats amb les REV, fent incís en els diferents matisos del debat entorn de les REV i contraposant la tesi d'Antoni M. Badia i Margarit amb els arguments de Germà Colón i Antoni Ferrando. Tal com veurem més endavant, la resta de filòlegs avalen ambdues formulacions i, en conseqüència, el debat sobre l'autoria no disposa d'una tesi de consens. En efecte, d'entre els experts que han investigat aquesta qüestió, hem de diferenciar dues tesis oposades: els estudis d'Antoni M. Badia i Margarit i les rèpliques de Germà Colón i Antoni Ferrando —

aquests dos darrers són més propers quant a arguments, fins al punt de publicar un llibre⁶ sobre les REV conjuntament.

Primera pàgina de les REV extreta de l'edició de Badia i Margarit (1999)

Tanmateix, cal remarcar que Badia i Margarit va ser l'encarregat de difondre les REV⁸ l'any 1950, empès pel suport de Riquer i Josep M. Solà i Camps, tot i que la troballa de la composició de finals del segle XV va ser mèrit de Jaume Massó Torrents (1932:36-37) i no pas de Badia i Margarit; qui posteriorment n'estudià el contingut. El text objecte d'estudi va restar a la fosquedat del coneixement de les lletres catalanes fins a mitjan segle XX, per tant,

⁶ COLÓN, G., FERRANDO, A. (2011). *Les regles d'esquivar vocables a revisió*. València/Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana / Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Sanchis Guarner. 321p.

⁷ Extret de l'edició crítica de les REV de Badia i Margarit (1999:107).

⁸ BADIA I MARGARIT, A. M. (1950). «Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols. Unas normas del siglo XV sobre la pureza de la lengua catalana, I: Edición del texto», BRABLB, vol.XXIII, p.137-152.

quasi cinc segles d'irrellevància en el camp de la cultura catalana. A causa de la manca de publicació i de difusió de l'obra que, essent inexistent a la impremta —doncs de difusió restringida— probablement era un document d'ús adreçat a àmbits reduïts o bé, aquest manuscrit no va tenir mai cap ús concret. A més, se'n desconeix la difusió a través de plecs solts.

Això no obstant, havent esmentat Pere Miquel Carbonell i Jeroni Pau a §1, em veig amb l'obligació d'exposar breument —d'acord amb el ND62LC— qui van ser els tres suposats autors de les REV. Els presumptius en qüestió són l'erudit Pere Miquel Carbonell (Barcelona, 1434-1517), l'humanista i jurista Jeroni Pau (Barcelona, 1458-1497) i el poeta i prevere Bernat Fenollar (Penàguila?, 1435/40-València, 1516). El fet més curiós de reunir aquests tres homes en una mateixa hipòtesi és esbrinar d'on eren i a on van fer vida. D'una banda, Carbonell i Pau —que eren cosins— eren propers a la cancelleria reial. El pare de Pau era conseller del rei Joan II i Carbonell va ser l'arxiver reial de la cancelleria durant els regnats d'Alfons IV, Joan II i Ferran II. Tanmateix, Pau va viure a Roma fins a l'any 1492, mentre que Carbonell va residir tota la vida a Barcelona. De l'altra, Fenollar va fer vida al País Valencià on va impulsar certàmens poètics i la literatura satírica. Per tant, ja tenim els tres possibles autors de les REV contextualitzats a grans trets. El més important és fixar-se que al ND62LC es designa Pau i Fenollar autoritats lingüístiques de les REV, mentre que per altra banda s'exposa que Carbonell en fou el copista. Veient això, jo m'atreveixo a llençar la pregunta següent: qui és l'autor de les REV? El ND62LC fa esment de la tesi de Badia i Margarit (1999) i puntualitza que Badia i Margarit defensa que Carbonell n'és el principal autor, però el ND62LC no ho confirma pas; només ho esmenta. Més endavant explico el debat científic sobre l'autoria de les REV, que és un aspecte prou controvertit.

En conclusió, Mariàngela Vilallonga (2005:237) enceta la seva intervenció al debat de les REV dient el següent: «ens movem en el terreny de l'especulació i aquest sempre és un terreny relliscós». Cal tenir en compte aquesta citació per atènyer un estudi sobre les REV. Per tant, puc afirmar que les REV és un dels textos catalans més controvertits —essent poc conegut— en què s'ha esmerçat molta energia a estudiar qui en va ser l'autor en comptes de plantejar-se altres terrenys d'investigació, com sí que ha proposat Eulàlia Duran. Duran (2005) exposa que, pel que fa a l'estudi de les REV, ha quedat pendent l'estudi de dos aspectes⁹ —vegeu-los a (6) i (7)— que considero que haurien ajudat a moderar el debat que tenien els acadèmics pel que fa a l'autoria i altres qüestions de les REV:

⁹ Cal fer avinent que les vies d'investigació proposades per Duran a (2005) encara no han estat explorades. Per tant, són propostes que hauríem de tenir en compte per a futures recerques.

- (6) La difusió i acceptació de les REV en la correspondència cancelleresca i en els escrits de Pere Miquel Carbonell
- (7) Estudiar a fons, en la seva totalitat, el manuscrit gironí on Carbonell copià les REV

3.1. Els estudis d'Antoni M. Badia i Margarit

En aquest apartat exposaré alguns dels arguments de Badia i Margarit —tenint en compte els límits d'aquest treball— pel que fa a l'estudi de les REV, que més endavant confrontaré amb les objeccions de Colón i Ferrando. Quant a Antoni M. Badia i Margarit, el considero una autoritat sobre la qüestió; tenint en compte Badia i Margarit (1999). A més a més, gràcies a la transcripció de les REV que va publicar el 1950 podem estudiar-les. L'estudi publicat per Badia i Margarit el 1950 constava tan sols de setze pàgines i incloïa unes consideracions generals que van ser ampliades i modificades amb una segona publicació de cinc-cents sis pàgines l'any 1999. En aquesta segona publicació, Badia i Margarit canvia el plantejament pel que fa a l'autoria de les REV. El 1950, Badia i Margarit argumentava que hi havia dos autors —Bernat Fenollar i Jeroni Pau— atribuïbles a les REV, tenint en compte que considerava que les REV tenien dues parts. A l'edició de 1950, Badia i Margarit, quan parla dels autors, no fa esment en cap cas de Carbonell; només el cita per fer-nos avinent que és el cosí de Pau. Per contra, en la seva l'edició crítica, Badia i Margarit (1999:15) diu el següent: «[...] segons les dades històriques i filològiques de què avui disposem, no és desencertat d'afirmar que les *Regles de esquivar vocables* foren obra de Carbonell». També en canvia la visió de l'estructura del text, és a dir, el canvi de plantejament pel que fa a l'autoria implica un canvi de perspectiva pel que fa al text, que primerament s'argumentava que era de dos autors i, per tant, mig text s'atribuïa a Fenollar i l'altra mitja part —d'identica extensió— a Pau. Aquesta teoria canvia quan s'imposa la nova hipòtesi (1999): les REV són una obra unitària, les dues parts de les REV són del mateix autor.

Convindria adduir, a continuació, una breu observació. El canvi de paradigma pel que fa a l'autoria de les REV per part de Badia i Margarit enceta la polèmica acadèmica quan encara no s'havien consolidat les seves tesis primerenques acompanyades de rèpliques fonamentades. És a través d'aquest canvi que apareixen autors que rebatran el nou punt de vista de Badia i Margarit quant a l'autoria. Això no obstant, aquest capgirell argumental també disposarà dels seus adeptes com ara Alcoberro (2003 i 2005), Rossich (2005) i Vilallonga (2005). Vegeu, a continuació, a (8), (9) i (10) les proves testimonials d'adhesió a les tesis de Badia i Margarit (1999):

- (8) «Ja en una altra ocasió vaig poder fer palesa, en aquesta mateixa revista, la meua opinió **més aviat favorable** a les tesis defensades pel doctor Antoni M. Badia i Margarit en la seva obra *Les Regles d'esquivar vocables i «la qüestió de la llengua»*» [Alcoberro (2005)]
- (9) «Que l'autor material de l'escrit conservat, amb la seva estructuració esquemàtica i relativament maldestra, és Pere Miquel Carbonell **és incontestable**: els indicis que així ho assenyalen, pacientment aplegats per Badia, **són aclaparadors**» [Rossich (2005)]¹⁰
- (10) «**El Dr. Badia m'ha convençut plenament** de la unitat de les dues parts de les *Regles*, de l'autoria única de Carbonell, de la data de redacció de les *Regles*, del paper de 'referent d'autoritats' que atribueix a Bernat Fenollar i a Jeroni Pau, de l'univers cultural que retraten les *Regles*, és a dir de totes les qüestions que analitza amb profunditat en el seu estudi. Bé és cert que la meua predisposició a creure a ulls clucs les tesis que el Dr. Badia defensa en el seu llibre el mateix Dr. Badia ja l'havia intuït i endevinat.» [Vilallonga (2002) DINS: Vilallonga (2005)]¹¹

Amb relació a Badia i Margarit (1999), Alcoberro (2005:203) remarca el canvi argumental de la següent manera: «[...] suposa, [...], un gir copernicà respecte a l'enfocament tradicional del tema, i a aquell que va proposar el mateix autor en la primera edició crítica del document». Això no obstant, l'estructura de la consistent tesi de Badia i Margarit s'estructura a partir de quatre blocs; precedides d'una introducció molt detallada. Pel que fa a la primera part, intitulada *El miratge d'un debat «sui generis»*, Badia i Margarit ens fa avinent la nova proposta d'autoria i l'objectiu que perseguia les REV, a més a més d'exposar l'entrellat de confusió que es va teixir entre Jaume Gassull amb *La brama dels llauradors de l'Horta de València contra lo venerable mossèn Bernat Fenollar, prevere i l'hipotètic bandeig* que Fenollar havia escrit amb el mateix objectiu que les REV: proposar variants per arraconar mots i expressions vulgars. Així mateix, la primera hipòtesi d'autoria de les REV es fonamentava en la rèplica satírica de Gassull, suposadament ofès per la presumpta regla de Fenollar en contra del vulgar —que es desconeix— i que, tenint en compte que el poeta és interpel·lat a la tercera regla de les REV —vegeu (11)—, havia sorgit la hipòtesi que Fenollar n'era l'autor.

- (11) «MOTS o vocables los quals deu esquivar qui bé vol parlar la llengua catalana, a juý del **reverend mossèn Fenollar** [e] misser Hierònym Pau e altres hòmens diserts catalans e valentians e prestantíssims trobadors» [Badia i Margarit (1999:107)]

¹⁰ A la citació (9) no tinc cap mena de voluntat de descontextualitzar Rossich, motiu pel qual us faig avinent el que diu a continuació de la citació emprada: «*Que tot això no s'ho podia inventar Carbonell, qui a vegades ni tan sols sap explicar la norma que proposa d'aplicar o que la contradiu en la seva pràctica personal, com han demostrat Antoni Ferrando i Germà Colón, em sembla igualment plausible.*» En aquesta segona part veiem que Rossich accepta els dos plantejaments pel que fa a l'autoria de les REV.

¹¹ Em veig obligat de fer el mateix aclariment que he fet amb la citació de Rossich. El tema de les REV és summament complex, tal com es pot veure a continuació: per una banda, Vilallonga (2005) s'inclina per les tesis de Badia i Margarit (1999) però, per l'altra, no nega la hipòtesi de Ferrando (2005).

Seguidament, considerant Badia i Margarit (2006:111), l'autor defensa que les REV són un text original espontani —no copiat— argumentant que la lletra del manuscrit és regular i constant a tot el còdex. Encara que el text consti de dues parts —la primera acaba amb *τελος*, que dona pas a la segona part coneguda com a *ADDITIO*— Badia i Margarit afirma que són com dues gotes d'aigua i en defensa la unitat formal. Tanmateix, podem plantejar-nos un dubte: atès que la lletra del manuscrit és regular, això mateix implica l'argument que és una obra unitària d'un sol autor? O bé és la transcripció de dues obres complementàries en un sol còdex? Per respondre aquestes preguntes, Badia i Margarit (2006:112) afirmava el següent: «Si l'autor de les *Regles* copiés d'altri, el seu text reflectiria [...] la congruència formal del pensament formulat per qui les hagués escrites, mentre que, tal com se'ns presenta, més aviat suggereix les notes de sorpresa, desordre, confusió i atordiment».

En relació amb la segona part de Badia i Margarit (1999), anomenada *Les «Regles de esquivar vocables»*, el filòleg examina les 325 proscripcions ortològiques de les REV, obstinació de la qual sorgirà la hipòtesi al voltant de l'autoria ja esmentada anteriorment, però complementada amb els referents intel·lectuals de les REV: que, per una banda, Pere Miquel Carbonell és l'autor de les REV i, per l'altra, Bernat Fenollar i Jeroni Pau en són les autoritats lingüístiques de què Carbonell fa ús per dignificar el seu intent d'*appendix prohi* del català del segle XV. A (12) Badia i Margarit resumeix la seva visió sobre l'autoria. Quant a la tercera part de la tesi, titulada *Estudi de les Regles*, és un capítol fortament relacionat amb la segona part de (1999), atès que hi remarquem l'estudi gramatical, historicolingüístic i sociolingüístic de les REV. D'aquesta partició d'anàlisi en sorgirà un article de Badia i Margarit intítulat «*Els tres components de les Regles de esquivar vocables*» (2005) en què l'autor ens explica els tres pilars fonamentals del seu estudi sobre les REV, que són la filologia, la sociolingüística i la història cultural, ergo, un estudi interdisciplinari.

- (12) «Atès l'estat actual de la recerca sobre el tema, he arribat al convenciment que Pere Miquel Carbonell fou qui escriví les *Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*, amb una doble col·laboració: una, de llunyana, reduïda i involuntària, de Bernat Fenollar, i una altra, de sòlida, documentada i consultada, de Jeroni Pau. Aquesta, molt més rellevant que aquella.» [Badia i Margarit (1999:148)]

Seguidament, pel que fa a la quarta part de Badia i Margarit (1999), intítulada *La llengua catalana, davant 'la questione della lingua'*, conforme a Alcoberro (2005), Badia i Margarit insereix les REV a la qüestió de la llengua, debat iniciat a Itàlia en ple sorgiment de l'humanisme al voltant de les llengües vernacles o vulgars i els seus usos enfront del llatí amb traces de decadència. Autors com Leon Battista Alberti i Paolo Pompilio —aquest

darrer, autor de *De syllabis et accentibus* (1485)— en van participar. Així doncs, anteriorment hem parlat de Jeroni Pau, qui va viure molts anys a Itàlia i que, probablement, va fer arribar aquest debat al seu cosí Pere Miquel Carbonell, en en qualitat d'autoritat lingüística de les REV. Per descomptat no puc obviar la voluntat d'aquesta qüestió: fixar les normes d'estil de les llengües vulgars. En aquesta línia, els vulgars encetaran un procés de fixació —val a dir de gramatització— en el tombant del segle XV envers el segle XVI. A Castella sorgeix la *Gramática de la lengua castellana* (1492) d'Antonio de Nebrija justament el mateix any que es pretén datar les REV. Als països de parla catalana, no veurem una gramàtica comparable a Nebrija fins a l'any 1815 amb la irrupció de la *Gramática y apología de la lengua cathalana* de Josep Pau Ballot i Torres. No entraré a comparar aquestes dues gramàtiques perquè no és l'objectiu d'aquesta recerca, però cal fer avinent que l'obra de Ballot no aportava innovacions gramaticals ni ortogràfiques; el model de Ballot era el català de l'època prerenaixentista. Així mateix, ben entrats en el segle XVI, a altres territoris d'Europa van sorgir obres fixadores com la *Regole grammaticali della volgar lingua* (1516) de Francesco Fortunio, *Lesclarcissement de la langue françoise* (1530) de Jehan Palsgrave o la *Grammatica da lingoagem portuguesa* (1536) de Fernão de Oliveira.

Finalment, això no obstant, havent observat l'inici de processos de fixació dels vulgars, cal remarcar que les REV no es poden considerar una gramàtica fixadora del català del segle XV per molts factors com ara la llargada i el contingut. Unes normes de només cinc pàgines i de contingut desordenat no poden ser l'inici d'un procés de gramatització d'una llengua. D'acord amb Badia i Margarit (2006:112), les REV estan formades per un llarg desordre temàtic en què Pere Miquel Carbonell exposa testimonis ortològics, ortogràfics, fonètics i morfosintàctics sense cap mena d'estructura que diferenciï les mostres per tipus. Parafraçant Badia i Margarit (2006:113), [les REV] es caracteritza per faltar constantment a la unitat de contingut. Per tant, és evident que les REV no són una gramàtica, però tampoc no es pot considerar una obra lexicogràfica. Essent generós, podria afirmar que Pere Miquel Carbonell posa la primera pedra simbòlica de la gramatització del català, tot i que considerant Duran (2005), no hi ha acord acadèmic en considerar les REV adscrites al gènere lexicogràfic humanístic.

Tanmateix, per concloure, les REV formen una obra molt important per estudiar quina és la proposta de català culte correcte en ple renaixement català. En suma, no podem inserir-les en el mateix paquet de gramatització dels vulgars, com sí que ho podem fer amb la gramàtica de Nebrija i les obres d'altres autors esmentats anteriorment. Insisteixo, no fixa la

llengua catalana. Sobre les REV i el procés de gramatització, en parla a bastament Ferrando a Colón i Ferrando (2011:243-244).

3.2. Unes tesis que no es poden obviar: Colón i Ferrando

Havent repassat *grosso modo* les qüestions referents a les REV des de la perspectiva de Badia i Margarit i els seus estudis basats en gairebé mig segle de recerca, en aquest punt del treball vull fer avinent les oposicions frontals de Colón i Ferrando a diferents arguments formulats per Badia i Margarit, a Badia i Margarit (1999).

En primer lloc, començaré amb Germà Colón que té un punt de vista en alt grau oposat a les tesis de Badia i Margarit, tal com manifesta a (2005:219): «[...] jo no estic gens d'acord amb el punt de vista del Dr. Badia en la seva edició i estudi de les *Regles* (1999)». En termes generals, Colón és distant a les formulacions de Badia i Margarit pel que fa a l'autoria, al caràcter supradialectal, al diatopisme i a la descripció de les normes proscrietes a les REV. Pel que fa a aquest darrer tema, Colón selecciona 83 proscripcions de les REV i les examina amb profunditat a Colón i Ferrando (2011:24-101) amb dues finalitats: d'una banda, justificant que Badia era massa neutral en l'observació i descripció de les regles; de l'altra, per remarcar el component valencià que, a diferència de Badia i Margarit (1999), Colón observa a les REV. Per no estendre massa aquest treball, només exposaré breument el raonament de Colón sobre una de la vuitantena llarga de regles estudiades —la 18a—: Colón (2005:221) interpel·la Badia i Margarit amb la següent oració: «Jo demanaria al Dr. Badia que citi en algun lloc que no sigui València la forma *gerau*.» Així doncs, a Colón i Ferrando (2011:25), aquest primer exposa que la forma rebutjada *Gerau* en benefici de *Grau* apareix al *Llibre d'Antiguitats de la seu de València* i al *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, mentre que Badia i Margarit (1999:219) afirmava que no hi havia documentació escrita en què hi constés la variant proscrieta. Per tant, Colón, amb la divuitena regla, justifica el vessant valencià de les REV. Colón també s'oposa a Badia i Margarit pel que fa a la consideració del sufix *-esa/-ea* de *peresa/perea* i a la terminació en *-e* dels verbs de la primera conjugació a les REV, exemples amb els quals Badia rebaixa el pes del vessant valencià de les REV. Això no obstant, Badia i Margarit —que justificava la seva explicació com una interpretació supradialectal— resol el malentès a (13):

- (13) «[...] després d'unes consideracions generals, [...], no semblava desentonar d'una caracterització global de la llengua ni deixava de confirmar allò que tots sabem i prediquem: que la llengua és una i un mateix mot ens pot servir per a caracteritzar

fonètica, morfologia, vocabulari, semàntica (i d'altres aspectes més).» [Badia i Margarit (2006:120)]

- (14) «[...], un personatge que per una vegada no es declara autor de l'escrit, que no ha trepitjat les terres de València, que redacta contradient tot el que prescriuen les *Regles*, no n'hauria de ser l'autor.» [Colón i Ferrando (2011:109)]

Quant al debat més fervent de les REV, l'autoria, vegeu (14) en què Colón es desmarca de la tesi de Badia i Margarit (1999) que atribueix a Pere Miquel Carbonell l'autoria de les REV. Ens ho fa avinent amb la següent citació a Colón i Ferrando (2011:109): «[...] Carbonell no pot ésser l'autor intel·lectual de les *Regles*. Aquestes li vénen grans; ell és un col·leccionista d'escrits o opinions d'altri; [...]». D'aquesta referència en vull contraposar la descripció de Carbonell feta per Badia i Margarit, enfront de la que ens és presentada per Colón. Per Badia i Margarit (2006:114) Carbonell és «Escriptor, historiador i humanista, [...]», mentre que Colón el descriu com un personatge més irrellevant; hom que depèn de les opinions d'altri. Per contra, Ferrando, que no difereix pas dels arguments de Colón, és més minuciós en l'oposició als arguments de Badia i Margarit (1999). Ferrando —dins Ferrando (2005:227)—, enceta aquesta rèplica acotant molt el debat i afirma que Pere Miquel Carbonell és la mà que va copiar les REV. Entenc, doncs, que no el considera autor; només copista. Més endavant exposa que l'autor de les REV hauria de ser un catalanooriental amb uns coneixements concrets del català de València. Aquesta descripció podria adequar-se a Pere Miquel Carbonell, però Ferrando considera que, com que Carbonell només se cita dins les REV de manera marginal i no pas com a protagonista del text, no en pot ser l'autor. En remarca, també, el caràcter egocèntric que l'impulsava a estampar el seu cognom arreu i que en el cas de les REV no ho fa. Seguidament, Ferrando (2005) considera que l'autor de les REV és Jeroni Pau, tot i que Vilallonga (2005) ens fa avinent que tota l'obra de Pau va ser escrita en llatí. Així doncs, Ferrando (2005:231) completa la seva hipòtesi amb la citació següent: «Però allò que resultaria inconcebible en unes *Regles* hipotèticament concebudes per Carbonell, [...], és que el nostre arxiver hagués preferit la solució més característicament valenciana a la més característicament barcelonina». Amb aquesta afirmació, Ferrando entra en contradicció amb la vessant valenciana de les REV que defensa Colón i, des del meu modest punt de vista, divergeixo de la frase de Ferrando, atès que —tal com no dubto pas que deu saber— el català de València era el model culte que justifica, per tant, la tria lèxica de variants occidentals a les REV. En la mateixa línia, Ferrando (2005:228) afirma «un copista que no entén bé moltes paraules que copia, perquè no les ha sentides ni llegides mai, i que per això ben sovint les copia malament [...]», de manera molt semblant a Colón a la citació (14) pel que fa al contingut de les REV. Badia i Margarit (2005:214) conclou que «[...] tots plegats ens hem equivocat, en admetre que les *Regles*

enfrontaven valencià i barceloní, una diferència que no existia al segle XV». Per tancar el tema de l'autoria i aquest apartat del treball, que arribat a aquest punt considero prou debatut, empro la següent conclusió (15) que proposa Badia i Margarit (2006):

- (15) «[...], és lamentable que persones que sempre han defensar la unitat (antiga i moderna) de la llengua, ara, només per la tirria que senten contra Pere Miquel Carbonell, dubtin sobre aquesta unitat i vulguin distingir entre la llengua *culta* del País Valencià i la llengua *culta* de Catalunya (i dic la llengua *culta* perquè és d'aquesta llengua que les *Regles* s'ocupen, com també havíem convingut que li donàvem l'explícita denominació de *koiné*; aquest mot grec, aplicat a la llengua, significa 'la llengua comuna').» [Badia i Margarit (2006:120)]

3.3. Les aportacions d'altres experts a l'entrellat de les REV

Al llarg d'aquest capítol, vull fer avinent una sèrie de consideracions d'altres autors que també han parlat de les REV. En aquest cas, enceto l'explicació amb la visió eclèctica que proposa Duran (2005)¹² pel que fa a l'elaboració de les REV. Així doncs, Duran (2005) exposa una nova visió amb relació a la preparació de les REV en què dubta de la tesi de Badia i Margarit (1999) sobre l'única autoria de les REV per part de Pere Miquel Carbonell, tot i que sí que assigna a Carbonell el paper de compilador de les REV. Per tant, Duran subscriu que les dues parts del manuscrit van ser redactades per Carbonell. El motiu de debat serà, doncs, el contingut de les REV. És en aquest aspecte en què Duran fa un incís: teoritza una suposada elaboració col·lectiva inserida en un ambient cancelleresc humanístic en què hi haurien participat membres de la cancelleria reial, jutges de certàmens literaris, impressors i, evidentment per al·lusió¹³, Bernat Fenollar i Jeroni Pau.

De totes maneres, des del meu parer i amb voluntat de rèplica, considero que és una hipòtesi complexa tenint en compte l'especulació dubtosa amb què es debaten les REV, atès que no m'imagino en ple segle XV una elaboració participativa i col·lectiva des de diversos àmbits —eix Barcelona-València¹⁴— d'un text que no ha tingut cap mena de difusió; que ha estat descobert a mitjan segle XX. Per tant, tinc el ple convenciment que si la tesi de Duran fos del tot certa, les REV haurien estat difoses com un document revolucionari i innovador quant a l'elaboració, que comportaria un coneixement d'aquesta jerarquia d'usos per part d'autors contemporanis a les REV. I per justificar la meua modesta rèplica, prenc

¹² La teoria de Duran s'insereix en el debat que tingué lloc a la Taula Rodona sobre les REV que se celebrà a la Universitat de Barcelona el 15 de gener de 2004. En aquell col·loqui hi van participar altres autors que he citat en el treball anteriorment: Alcoberro, Badia i Margarit, Colón, Ferrando, Rossich i Vilallonga.

¹³ Vegeu (11) a la pàgina 18 en què s'interpel·la a Fenollar i a Pau a la regla n^o3 de les REV.

¹⁴ Pel que fa a l'eix Barcelona-València, és un element que em fa dubtar molt més de la tesi de text col·lectiu de Duran, sobretot perquè les distàncies de l'època no eren pas les actuals; ni per via postal ni per cap via terrestre.

una frase de la mateixa Duran (2005): «Però tenint en compte que no es tractava d'una normativa vinculant i que per tant els autors podien seguir, només en part, segons el propi criteri». Aquesta citació de Duran crec que invalida parcialment la seva hipòtesi —seguint la meua rèplica i hi insisteixo—, atès que sense difusió tampoc no es podia pretendre que les REV fossin un document normatiu emprat pels principals autors en català. Finalment, aquest tema és un cercle viciós en què sense difusió no es podia tenir cap mena de repercussió, per tant, tampoc es pot teoritzar sobre l'ús d'aquestes regles en els autors de llengua catalana que no les van conèixer mai.

D'altra banda, a tall de curiositat, pel que fa a l'aportació de Nadal i Prats (1996), atribueixen l'autoria a Bernat Fenollar i a Jeroni Pau considerant, en conseqüència, que Pere Miquel Carbonell tan sols en va ser el copista. A més a més, afirmen que les REV «són una clara demostració de l'existència d'una única comunitat lingüística que volia entrar a l'Edat Moderna amb plena normalitat». Així mateix, insereixen les REV en el debat de la *questione della lingua*. Nadal i Prats creuen que les REV són un tractat sobre ortografia, atès que tal com afirmen a (1996:578), les REV són «un tractat sobre com projectar la llengua parlada en una llengua escrita, [...], sobre com reduir la multitud de formes dialectals a una forma no local de la llengua escrita [...]». Per ultimar amb el raonament de Nadal i Prats, empro la següent conclusió (1996:587) que ens proposen Nadal i Prats i que comparteixo totalment: «No es tracta pas d'exagerar-ne la importància, però creiem que no se les pot pas reduir a una simple llista de mots que s'haurien de bandejar de la llengua culta».

En la mateixa línia, Manuel Sanchis Guarner fa referència a les REV a *La llengua dels valencians* (1980) i a *Aproximació a la història de la llengua catalana* (1980). En ambdues publicacions, Sanchis Guarner esmenta la frustració en temps dels humanistes de dur a terme una tria lèxica pura de la llengua; un dels objectius que persegueix l'autor de les REV. Sanchis Guarner (1980:155) parla de «fracàs de les temptatives humanistes de purisme lingüístic» i esmenta el *Liber Elegantiarum* com a primera obra lexicogràfica del valencià escrita per Joan Esteve. La datació d'aquesta obra vacil·la entre dues dates: l'any 1489 —any d'impressió— i l'any 1472 —data que apareix a la dedicatòria de l'obra. Així mateix, fa un breu repàs del *Liber Elegantiarum* perquè aquesta obra té un punt en comú amb les REV, parafrasejant Sanchis Guarner (1980:155): «posseeix un gran valor filològic i històric però la seua utilitat pedagògica es gairebé nul·la». Tenint en compte que les REV no van arribar a la impremta i que el *Liber Elegantiarum* sí que hi va arribar i que sabem que les REV és un document poc o gens difós, Sanchis Guarner enllaça les REV i el *Liber Elegantiarum* per fer palès l'intent no reeixit de purisme lingüístic, mentre les llengües com el castellà, l'italià o el

francès viuen l'esplendor de la qüestió de la llengua¹⁵. Sanchis Guarnier (1980:156) titlla les REV de «precedent modest [...] de la tasca normalitzadora realitzada en el castellà [...], en italià [...], i en francès [...]» i conclou (1980:157) que «aquelles *Regles* de purisme idiomàtic [...], no trobaren ambient propici i no tingueren seguidors». Pel que fa a l'autoria de les REV, Sanchis Guarnier (1980:156) atribueix l'obra a Bernat Fenollar amb una ampliació posterior de Jeroni Pau. Constato, per tant, que l'entrellat de l'autoria persisteix.

Seguidament, una altra aportació molt important a tenir en compte és la reflexió d'Albert Rossich i August Rafanell (1997:283-285) sobre l'oralitat, l'escriptura i l'ortologia i les REV. Rossich i Rafanell qüestionen que les proscripcions de les REV tinguessin una incidència en el registre escrit i defensen que la desestimació d'una part d'uns mots per uns altres sí que persegueix un objectiu ortològic. Tant és així que Rossich i Rafanell (1997:283) afirmen que «un nombre considerable de solucions rebutjades per les *Regles* eren inconcebibles en la llengua impresa habitual» i puntualitzen (1997:284) que «no hi ha, [...], cap repulsa al barbarisme [...]. Més aviat hi hem de veure una prevenció davant del vulgarisme aberrant». Per tant, Rossich i Rafanell presenten una interpretació, inèdita en el seu moment, sobre les rev: entendre-les com una pauta ortològica, de bona elocució.

Amb relació a les consideracions de Riquer (1964), l'erudit investigador ens presenta uns arguments més propers a Badia i Margarit (1950) —obra referenciada dins (1964)— que no pas a les noves tesis presentades a Badia i Margarit (1999). Aquest fet es deu, evidentment, a l'estat de la recerca al moment de publicar la *Història de la literatura catalana* (1964) però, és curiós de donar-hi un cop d'ull per tenir en compte si els arguments de Badia i Margarit (1950) tenien els seus adeptes o es plantejaven noves teories discrepants. Així doncs, Riquer no postula per la doble autoria de Fenollar i Pau quan afirma el següent (1964:353): «[...] brevíssimes normes d'ús de mots, [...], en nombre aproximat de 173 les quals van atribuïdes a Bernat Fenollar, que Jeroni Pau estengué fins a 320.» Ens parla d'atribució de la primera part de les REV a Fenollar però no ens fa avinent que en sigui l'autor. És remarcable l'absència de la terminologia d'«autoritats lingüístiques» per fer referència a Fenollar i Pau. Pel que fa al paper de Pere Miquel Carbonell segons Riquer, Carbonell és l'«autor material de la còpia». Per tant, considerant Riquer (1964), l'autoria del contingut de les REV queda restringida a Carbonell —complementada per Pau— i ens ho fa palès quan esmenta (1964:353) que «la primera part de les *Regles*, segons el meu parer, és una llista feta per l'humanista Pere Miquel Carbonell [...]». Així mateix, sense fer-hi un esment explícit,

¹⁵ Faig esment d'aquest procés fixador dels vulgars a §3.1, pàgina 19.

Riquer no considera la unitat de les REV, sobretot tenint en compte que fa distincions dins les REV, és a dir, que d'acord amb Riquer, la primera part consta de 173 normes que foren completades per Jeroni Pau fins a la regla 320. Per tant, Riquer no valora que les REV es pugui considerar una obra unitària. Per tancar aquest apartat¹⁶, el completo amb dues citacions —vegeu (16) i (17)— de Riquer (1964) en què fa un resum de les seves reflexions i amb l'aportació de Josep Daniel Climent Martínez (2003) sobre les REV:

- (16) «En resum: les *Regles de esquivar vocables o mots grossers e pagesívols* constitueixen la prova tangible que Bernat Fenollar es preocupà per la puresa de la llengua, però semblen ésser un extret dels seus treballs en aquest sentit, extret que, fins i tot en la seva primera part, ha estat interpolat amb notes pròpies de barcelonins, concretament de Pere Miquel Carbonell, [...]» [Riquer (1964:354)]
- (17) «Estem davant d'una obra primerenca que ens demostra l'interés per purificar el lèxic i la pronunciació en aquesta època en determinats cercles literaris valencians i catalans, i que no tenia com a finalitat l'estudi del llatí, com la major part de les obres gramaticals d'aquest període. Es tractava, per tant, únicament de polir la llengua, de millorar-la, en definitiva, de dignificar-la, i per això utilitzarà moltes expressions condemnant mots o frases habitualment utilitzades per persones del poble o de baixa extracció social.» [Climent Martínez (2003:43-44)]

3.4. Conclusió

Per concloure les reflexions al voltant de l'estat de la qüestió sobre les REV, vull fer avinent dues consideracions. D'una banda, com hem pogut veure al llarg d'aquest apartat introductori (§3), he focalitzat prou sobre el debat de l'autoria de les REV en comptes de potenciar altres vies d'estudi. En sóc el culpable com a redactor d'aquestes línies, però tenint en compte que la majoria d'articles i notes sobre aquest tema es basen en el debat de l'autoria, he cregut convenient centrar-m'hi tal com han fet els especialistes de la matèria. Per justificar-me, vegeu la següent citació de Ferrando (2005:233): «Ras i curt: l'autoria de les *Regles* no tindria cap rellevància si no impliqués una dimensió historicocultural, filològica i sociolingüística.» De l'altra, sóc plenament conscient que he obviat un munt d'arguments, punts de vista i hipòtesis de Badia i Margarit, Colón i Ferrando quant a l'estudi filològic de les REV, per exemple: l'observació minuciosa de les normes proposades per Carbonell. Crec que amb les intencions d'aquest treball no m'era procedent d'entestar-me a replicar les 325

¹⁶ No puc obviar una referència —fora de l'àmbit acadèmic— molt actual a les REV per part d'Enric Gomà (2021:81) en un apartat del seu llibre que parla sobre «polèmiques infatigables i unes disquisicions filològiques que ens hauríem pogut estalviar». Gomà atribueix l'obra a Pere Miquel Carbonell, Jeroni Pau i Bernat Fenollar i exposa un reguitzell d'exemples de les proscripcions lèxiques de les REV. En comenta l'ús dels possessius i d'alguna expressió bandejada per les REV. Finalment, Gomà diu «Carbonell, Pau i Fenollar defensaven un català culte, elegant [...]: el català més proper a l'arrel llatina, etimològic, ben construït, allunyat del català viu, deformat per l'ús, sotmès a capricis, malentesos, ultracorreccions, comoditats i tot un seguit de manies i quimeres.» Per tant, m'ha semblat prou rellevant que un autor faci esment de les REV, tenint en compte que més enllà dels estudiosos que n'han fet recerca, ben poca gent en té constància.

regles, sobretot perquè hagués repetit el que diuen Badia i Margarit i Colón i Ferrando —a (1999) i a (2011) respectivament— sense aportar cap raonament inèdit. Per tancar aquestes conclusions, a (18) reproduïxo unes paraules de Joan Fuster sobre les REV:

- (18) «des *Regles* mencionades són alguna cosa més que una condemna dels mals usos verbals de la pagesia. Són una pauta d'elegància idiomàtica, pensada per als escriptors.» [Joan Fuster, DINS: Nadal i Prats (1996:576)]

4. Desenvolupament de la refutació

Tal com he fet avinent a §1, l'objectiu principal d'aquest treball consisteix en la refutació dels arguments de Ricart García Moya sobre les REV a la publicació intitolada '*Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografía* (2015). Per tant, després de l'estat de la qüestió sobre les REV presentat a §3, en aquest apartat desenvoluparé, per un cantó, a §4.1, la refutació dels arguments de García Moya a (2015) i, per l'altre, a §4.2, l'estudi de diverses proscripcions lèxiques de les REV que García Moya analitza i que cal revisar per refutar plenament els arguments de l'autor blaver.

Tenint en compte que aquest apartat serà una refutació constant a l'obra de García Moya, abans d'encetar la refutació, em veig obligat a comentar una descoberta que de ben segur García Moya no va trobar o que probablement va obviar. Us presento un fragment del pròleg —vegeu-lo a (19)— del *Diccionari General de la Llengua Valenciana* (2010) —en endavant *DGLLV*— en què es fa referència a les REV com a obra lexicogràfica de purisme lingüístic no plenament valenciana. D'origen confús i comparades amb altres obres lexicogràfiques de referència, el *DGLLV* dignifica les REV i fa una breu explicació en una nota que adjunto a continuació —vegeu (20):

- (19) «Una de les primeres obres lexicogràfiques valencianes és el *Llibre de concordances* de Jaume March de 1371, seguit pel *Liber elegantiarum* de Joan Esteve de 1489 o les famoses *Regles* de Bernat Fenollar (Penàguila 1438-València 1516), obra de purisme lingüístic, encara que no són al cent per cent valencianes.» [Fragment del pròleg del *Diccionari General de la Llengua Valenciana* (2010) de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana]

- (20) «Les *Regles* que nos han aplegat són un manuscrit conservat en la catedral de Girona i datat vora 1492, estes *Regles* no es poden considerar netament valencianes, ni obra de la mà de Bernat Fenollar, puix es creu provada l'intervenció posterior en elles del barceloní Jeroni Pau (Barcelona ?-1497). També estan manipulades per Pere Miquel Carbonell (Barcelona 1434-1517), cosí de Jeroni Pau i concitadà seu en qui, segurament, debaté les *Regles* com ho faria en uns atres segons es diu en elles. Carbonell copià i reescrigué les *Regles*, possiblement unes *Regles* originals de Fenollar, però no feu únicament de copiste i intervingué en elles posant i llevant. Tant és aixina que la rèplica que Jaume Gaçull, valencià i amic de Fenollar, fa a les *Regles* d'este en l'obra satírica intitolada *La Brama dels llauradors de l'Horta de València contra lo venerable mossén Bernat*

Fenollar, no encaixa en les *Regles* conegudes —a soles unes deu formes coincidixen en abdos obres— i possiblement encaixaria molt més en les originals de Fenollar que hui desconeixem. La crítica ja ha fet vore que no poden ser estes *Regles* les originals de Fenollar, puix en elles es parla de “lengua catalana”, quan tots els autors valencians de l'època, sense excepció, utilisaven el terme “lengua valenciana”. El fet que en elles es censuren formes valencianes, com ara “perea”, que el propi Fenollar i els autors valencians coetàneus ad ell utilisaven, evidencia que no són les de Fenollar; també ho mostra que es censuren formes que mai han existit en valencià i que són pròpies del català, com la neutralisació de *e* àtona, condenada en les *Regles*. Fenollar mai mostrà preocupació per la correcció del català i no tenim constància de que coneguera les formes catalanes que en les *Regles* es condenen, afegides per Pau i Carbonell. De fet, *La Brama* de Gaçull, com en el seu títol indica, és dels llauradors de l'Horta de València contra Fenollar, no dels de Barcelona, lo que demostra que les *Regles* originals de Fenollar es referien als vulgarismes o corrupcions dels vocables utilisats per valencians i no per catalans.» [Nota 14 del pròleg del *Diccionari General de la Llengua Valenciana* (2010) de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana]

La importància d'aquestes dues citacions —(19) i (20)— es fa palesa quan el *DGLLV* no desmenteix pas la intervenció de Jeroni Pau o de Pere Miquel Carbonell i, sobretot, quan accepta que les REV no són plenament valencianes. El més interessant de tot plegat és que el *DGLLV* no és una publicació científica, sinó que és un diccionari dut a terme per secessionistes lingüístics i impulsat per la Real Acadèmia de Cultura Valenciana (RACV), agrupació cultural secessionista esmentada a §2. García Moya no va considerar l'explicació del *DGLLV* per fonamentar el seu discurs contra els arguments de Badia i Margarit (1999) i de Colón i Ferrando (2011), un fet que és molt fàcil d'entendre: García Moya defensa que el manuscrit de les REV és un manuscrit falsificat als voltants del 1932 per catalanistes que anhelaven una tradició lexicogràfica del català. Tanmateix, la tesi que defensa García Moya no és acceptada per la comunitat científica, tenint en compte que els filòlegs catalans no inclouen les REV dins de les obres lexicogràfiques —vegeu §3.1 (p.19 i 20) sobre el procés de fixació dels vulgars. Per tant, García Moya es desmarca d'una obra de referència secessionista per defensar una suposada falsificació. Parafraçant-lo, García Moya considera les REV com *un texto interpolado en el código Carbonell* (2015:120). Per tant, en darrer terme, a §5 resoldré les hipòtesis presentades a §1.

4.1. Refutació dels arguments de Ricart García Moya

En aquest apartat duré a terme la refutació dels arguments blaveristes de Ricart García Moya presentats a *'Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografía* (2015) pel que fa a l'estudi de les REV. Abans d'entrar en matèria, cal evidenciar que l'autor d'aquesta obra escriu amb un llenguatge bèl·lic i fa ús d'adjectius desqualificatius per refutar tot allò que creu que no és cert. Tanmateix, García Moya només pot recórrer a les desacreditacions públiques per defensar les seves tesis, atès que no exposa gaires arguments científics que

puguin avalar tot allò que defensa contra els estudis entorn de les REV. Així doncs, per tal de refutar els arguments de García Moya de manera més ordenada, classificaré els seus arguments a través de l'esquema argumental¹⁷ de la ideologia blavera presentat per Climent-Ferrando (2005), tal com heu pogut observar a §2. Per tant, refutarem els arguments l'obra de García Moya (2015) a través de la següent divisió:

- Arguments lingüístics
- Arguments històrics
- Altres tipus d'arguments

Això no obstant, vull fer avinent una nota prèvia que ofereix García Moya al lector i que és una mostra ben clara i evident de la ideologia blavera: canviar de llengua per adreçar-se a més lectors, amb el benentès que emprar la llengua pròpia és perjudicial. Així doncs, a (21) podeu veure els arguments pels quals García Moya ens presenta l'obra de 2015 en castellà:

- (21) «*Nota previa: el contenido de este opúsculo fue publicado en valenciano, sin otro resultado que el interés cero por parte de romanistas valencianos y catalanes. En vista del éxito, uso mi otra lengua buscando que, fuera del coto nacionalista, quizá alguien participe del planteado dilema sobre autenticidad o fraude de las 'Regles'.*» [García Moya (2015:9)]

Cal remarcar que a (21) García Moya reconeix que les seves tesis entorn de les REV no van tenir cap mena de repercussió en relació amb la comunitat científica quan esmenta que els romanistes valencians i catalans no van mostrar interès per l'obra.

Seguidament, duré a terme la refutació dels arguments relacionats amb aspectes lingüístics —vinculats amb l'estudi de les REV— poc fonamentats o que no presenten cap mena d'argumentació prou sòlida per ser defensats. Vegem el primer argument pel que fa al debat acadèmic sobre les REV de l'any 2004, debat esmentat a §1, en què García Moya diu el següent a (22):

- (22) «*un grupo de expertos en las 'Regles' (Badía i Margarit, Antoni Ferrando, Germà Colón, Mariàngela Vilallonga, Eulalia Duràn...) trató infructuosamente de identificar al enigmático autor de la que calificaron "como primera Gramática catalana, la más antigua reflexión lexicográfica y gramatical sobre el catalán".*» [García Moya (2015:10)]

¹⁷ Pel que fa a la classificació dels arguments blaveristes que presenta Climent-Ferrando a (2005) —arguments lingüístics, històrics i jurídics—, he obviat el darrer apartat de la catalogació argumental, atès que García Moya no presenta cap mena d'argument jurídic per defensar les seves tesis. Ara bé, és evident que no en faci cap ús, tenint en compte que és un tema que no té cap relació amb les REV. Tanmateix, he volgut estructurar la classificació argumental a partir de la tria que en fa Climent-Ferrando perquè és molt encertada.

A (22) s'observa una argumentació poc fonamentada que no es contrasta amb cap altra informació que pugui validar la tesi defensada: García Moya afirma que els especialistes que van estudiar l'entrellat de les REV consideren que les REV són la primera gramàtica catalana. Si fem la feina que no va fer García Moya, que és simplement contrastar la informació i els arguments presentats en el debat acadèmic de l'any 2004, podem adonar-nos que García Moya va errar. Ras i curt: no hi va haver cap ponent que considerés les REV com a gramàtica¹⁸. Vegeu (23), (24) i (25), intervencions que refuten l'argument de (22):

- (23) «Les *Regles* no són el primer exemple de prescripció gramatical en català, doncs, sinó en tot cas el primer testimoni explícit de la vigència d'unes normes preexistents, aquelles que a criteri dels entesos eren les correctes.» [Rossich (2005:241)]
- (24) «Sobre el text [les REV] no hi ha acord en considerar-lo adscrit a un gènere lexicogràfic humanístic amb models italians prou coneguts, o unes simples notes de treball de Carbonell.» [Duran (2005)]
- (25) «Certament, les *Regles* no es poden considerar en sentit estricte com una gramàtica del català, però contenen propostes de gramatització, que prou que justifiquen que siguin tingudes en compte en la història dels processos de gramatització de les llengües.» [Ferrando, A. 2.5. *Elío Antonio de Nebrija i Jeroni Pau: fortuna diversa de dos humanistes interessats pels seus respectius vulgars*. DINS: Colón i Ferrando (2011:244)]

A més, cal fer evident que autors com Alcoberro, Badia i Margarit, Colón i Vilallonga no van fer esment en cap moment, en les seves intervencions, de la suposada tesi de considerar les REV una gramàtica o una obra lexicogràfica amb tots els ets i els uts.

- (26) «El manuscrito '*Regles d'esquivar vocables*' sería el argumento que, a partir de 1932, emplearía el *expansionismo catalán para justificar la ampliación de la Gran Cataluña hasta Oribnela, alegando la unidad lingüística que por los mismos años también maquinaban algunos alemanes para la futura anexión de Austria.*» [García Moya (2015:14)]

D'altra banda, a (26) García Moya considera que les REV, a més de creure que són una falsificació, s'han emprat per defensar una suposada unitat política que ell anomena *Gran Cataluña*, i compara la reivindicació de la unitat de la llengua amb el nazisme alemany que defensava que Àustria formava part de la seva nació. Així doncs, topem amb un dels arguments clau del blaverisme: criminalitzar la defensa legítima de la unitat de la llengua catalana des de Salses a Guardamar i de Fraga a L'Alguer. Ara bé, quina relació té això amb les REV? Cap ni una, sobretot tenint en compte el poc impacte i la poca difusió de les REV entre historiadors i entre filòlegs, és ben curiós que un manuscrit que es difon l'any 1950 amb l'edició inèdita de Badia i Margarit es pugui considerar una obra de pes per defensar

¹⁸ Vegeu §3.1 (p.19 i 20) sobre el procés de fixació dels vulgars i la oposició de considerar les REV com a gramàtica o obra fixadora del català.

qualsevol unitat política o expansionisme l'any 1932. Les REV tampoc no són una obra la finalitat de la qual fos defensar la unitat de la llengua com a objectiu final. És molt poc lògic i, novament, García Moya no presenta cap mostra de la tesi que afirma.

En aquest sentit, no tenim cap mostra documental sobre les REV fins que Badia i Margarit les comença a estudiar. Per tant, l'any 1932 ningú no tenia constància del manuscrit de les REV, llevat de Jaume Massó Torrents sí que en tenia constància, tal com he explicat a §3, però tampoc no el va difondre, sinó que en fa una menció limitada a (1932:36-37).

(27) «Desde la Edad Media, el valenciano llegaba a los lectores cultos de Cataluña, dejando su peso léxico y sintáctico; una realidad que conocían los eruditos del IEC, desde Ramón Miquel i Planas a Jaume Massó. De ahí las acciones para cambiar la realidad de los hechos.» [García Moya (2015:15)]

Quant a la unitat de la llengua, dins García Moya (2015), després de la citació de (26) l'autor inicia un reguitzell d'exemples secessionistes, que segons ell avalen que la unitat de la llengua no existia i mostra exemples en què es diferencia català i valencià. Novament, una mostra d'acientifisme típic del blaverisme, que no s'atreveix a acceptar que català i valencià són dos termes unívocs. Arribats a aquest punt, García Moya no en té prou i ha d'afirmar una obvietat —vegeu (27)— per defensar el valencià respecte del català, obviant que historiadors i filòlegs són plenament conscients que València era capital cultural en ple segle XV, amb totes les implicacions que comporta aquest fet, sobretot en l'àmbit lingüístic.

(28) «Los dos escritores, exageradamente prolíficos en literatura epistolar, guardaron absoluto e inexplicable silencio sobre este ambicioso proyecto ¿Por qué razón? Porque los citados humanistas no las redactaron. Tendríamos que esperar hasta la llegada de Jaume Massó y el IEC, entre 1929 y 1932, para el nacimiento de las 'Regles' que, patéticamente, **algunos** equiparan a la Gramática de Nebrija.» [García Moya (2015:21)]

A (28), García Moya presenta una de les seves teories més típicament blaveres en què carrega contra l'IEC i un dels creadors de la institució (Jaume Massó Torrents). En aquesta citació, García Moya atribueix la creació de les REV a un suposat nacionalisme idiomàtic i en rebutja l'autoria de Fenollar i Pau amb l'argumentació que aquests dos humanistes no en van fer mai esment. Tot i això, sovint sembla que García Moya tracta les REV com un document molt difós i per aquest motiu fa les afirmacions que veiem a (2015). Si García Moya hagués entès, en el moment d'estudiar les REV, que es tracta d'un document d'àmbit reduït que no va tenir cap mena de repercussió en la llengua emprada en les grans obres del segle XV, i que Fenollar i Pau són autoritats lingüístiques del text i no pas autors, potser s'hauria replantejat l'afirmació. De moment, no aporta cap argument de pes per defensar que Fenollar i Pau no en van fer mai esment, amb el benentès que les REV són una

falsificació. Per tant, no hi ha prou indicis per determinar que les REV són una falsificació pel sol fet que els referents d'autoritat de l'obra no l'esmenten mai. En canvi, Vilallonga ens evidencia que Carbonell sí que empra l'estil proscriptor de les REV entre diferents vocables dins d'obres seves, tal com podeu contrastar a (29):

- (29) «Finalment al Memorial 55A hi tornem a trobar una nota sobre lèxic que demostra la preocupació de Carbonell per la redacció correcta dels documents oficials, en la qual hi apareixen aquest tipus de recomanacions: '*Ideo amplius non utar 'auctorato' pro 'decretato' seu 'auctenticato'*' [...]» [Vilallonga (2005:238)]

Seguint en aquest punt, tal com he esmentat anteriorment, García Moya —a (28)— s'entesta a afirmar que hi ha «*algunos*» que defensen que les REV són una gramàtica i, en aquesta citació, diu que les REV s'han equiparat amb la gramàtica de Nebrija. Tal com és habitual a l'obra de (2015), García Moya no aporta cap prova de l'acarament entre els dos documents, però com he dit prou vegades en aquest treball, i mitjançant les citacions (23), (24) i (25), les REV ni són una gramàtica ni ningú que formi part de la comunitat científica ho ha fet avinent en cap estudi.

Tanmateix, sí que hi ha un autor que parla de les REV i de la gramàtica de Nebrija: Antoni Ferrando. Ara bé, cal explicar quin tractament dona en el tema, atès que no equipara les dues obres en el mateix nivell —vegeu Ferrando a la citació (25). Ferrando compara Nebrija i Jeroni Pau i els objectius de les respectives obres¹⁹, fa una conclusió a (30) i evidencia les diferències entre les REV i la gramàtica de Nebrija a (31):

- (30) «La comparació entre ambdues obres ofereix un interès sociolingüístic extraordinari. Tant la *Gramàtica* de Nebrija com les *Regles* de Pau són un fidel reflex de dues situacions polítiques, culturals i sociolingüístiques gairebé oposades: mentre la llengua castellana [...] inicia un camí d'autoafirmació i de glòria, la catalana es precipita cap a una profunda crisi d'identitat i de confiança.» [Ferrando. DINS: Colón i Ferrando (2011:272)]
- (31) «Les preocupacions bàsiques de Nebrija són la unitat i la cohesió de la llengua -que la llengua no vaja «suelta y fuera de regla», com en deia ell- i l'expansió i imposició de «nuestra lengua castellana». En canvi, les *Regles* es limiten bàsicament a exemplificar la reflexió humanística de Pau i dels seus interlocutors sobre una «dengua catalana» susceptible de ser preservada en la seua unitat per la via del registre culte i urbà, però sense voluntat ni possibilitat de projecció pública.» [Ferrando. DINS: *op. cit.*]

Seguidament, García Moya ens fa avinent una rèplica al blaverisme pel que fa a les REV i que ell mateix respon perquè s'hi sent interpel·lat. Aquesta rèplica —vegeu (33)—

¹⁹ Obvio encetar el debat de l'autoria de les REV en aquest punt del treball. Ferrando no comparteix la teoria de l'autoria de Badia i Margarit (1999).

evidència la relació entre les REV, la *Brama dels llauradors* —en endavant, *Brama*— de Jaume Gassull i el *bandeig* de Fenollar. A §3.1 he parlat sobre la hipòtesi d'autoria de les REV i la relació amb el *bandeig* de Fenollar. En aquest apartat de la refutació ampliaré breument la informació sobre aquest tema controvertit, tenint en compte la hipòtesi de considerar que les REV corresponen al famós *bandeig* de Fenollar. Cal remarcar que no hi ha consens acadèmic sobre aquesta qüestió i que autors com Badia i Margarit, Colón i Ferrando ho descarten. Tanmateix, Badia i Margarit dedica un apartat dins (1999) a estudiar el valor de la *Brama* en relació amb les REV i ens fa avinent que Gassull esmenta explícitament a la *Brama* i en *Lo procés de les olives* que Fenollar havia condemnat col·loquialismes de l'Horta de València, fet que suscita el debat entre Fenollar i Gassull. Vegeu, per tancar el tema sobre la *Brama*, la citació de (32) en què Badia sintetitza l'estat de la qüestió sobre aquest tema.

- (32) «Qui ens en dona notícia (Jaume Gassull a *La brama dels llauradors*) declara *expressis verbis* que el seu oponent o contrincant és Bernar Fenollar. Ho proclama d'una manera formal, àdhuc amb prosopopeia. Malgrat això, les aparences enganyen. [...] Més, encara: tenim dubtes seriosos que les queixes de Gassull contra Fenollar fossin reals i no una simple invenció seva. [Badia i Margarit (1999:43)]
- (33) «També hi ha blaveros que les consideren [les REV] apòcrifes, una falsificació moderna, i fabricades des de Catalunya per donar arguments a la unitat de la llengua. Ignoren o bé oculten —els blaveros són bàsicament ignorants de mala fe— que Gassull, al *Procés de les Olives* (1497), li retreu a Fenollar que ha fet enfadar els pagesos de l'Horta per qüestions filològiques. L'autenticitat de les *Regles* no li convé gens al mite de la secessió lingüística que defensen.» [Ferran Sol. DINS: García Moya (2015:22)]
- (34) «*Mi desconocido catalán Ferran Sol ofrece al lector la idea de un enemigo potente y organizado que, mediante tormenta de ideas, intenta de 'mala-fe' socavar el cientifismo de la unidad de la lengua; dogma de fe del que no participaron emblemáticos personajes como el clásico Joanot Martorell o, entre los castellanos, Torres Nabarro y el mismo Cervantes.*» [García Moya (2015:22-23)]

És curiós que el mateix García Moya inclogui a la seva obra una refutació al blaverisme (33) que no va tenir prou en compte, sobretot a l'hora de contraargumentar l'aportació de Joan Antoni Ferran Sol. García Moya cerca evidències científiques de la unitat de la llengua en ple segle XV i no les troba, o bé no les reproduïx perquè en demostren la unitat, contràriament a allò que vol expressar. Ens fa avinent autors que, segons ell, l'haurien hagut d'avaluar i que no ho van fer. El que és més rellevant, doncs, per refutar (34) és que la noció d'unitat de la llengua en l'època de Fenollar i Gassull no existia tal com la tractem actualment. Badia (2005:214), quant a la unitat de la llengua, conclou que «[...] tots plegats ens hem equivocat, en admetre que les *Regles* enfrontaven valencià i barceloní, una diferència que no existia al segle XV». És més, en un context en què el català arribava tard en el procés de fixació dels vulgars, és doblement complicat que, paral·lelament a un buit de normativa i de prescripció gramatical, sí que existís la noció d'unitat lingüística sense un

puntal com seria l'existència d'una gramàtica catalana. Per tant, recorro a l'argument de sempre: el català i el valencià són dos termes unívocs tractats de manera equívoca. I és per aquest motiu que la citació de (33) és summament important, atès que evidencia que el blaverisme persegueix l'autenticitat de les REV en benefici del secessionisme lingüístic, i no pas en benefici d'aportar rigor científic entorn d'un debat acadèmic com el de les REV. I és en aquest punt que vull aportar una millora a les reflexions de (33) i (34): ambdós autors van obviar el *DGLLV* (2010) de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana —vegeu-ne les citacions (19) i (20) a §4. D'una banda, pel que fa a Ferran Sol (33), generalitza que els blavers creuen que les REV són una falsificació, fet que no es fa palès a (19) i (20) en què el *DGLLV* dels blavers no parla de cap mena de falsificació; només que les REV no són plenament valencianes i, en contra de la seva voluntat, avalen la unitat de la llengua sense fer-ne esment. De l'altra, amb relació a García Moya (34), parla de científisme de la unitat de la llengua i ho qualifica de *dogma de fe*. Insisteixo en el fet que en ple segle XV la noció d'unitat de la llengua no existia tal com l'entenem actualment i crec que és procedent de fer avinent a García Moya un seguit de reconeixements d'unitat de la llengua per part de la comunitat científica, aquell escull que el blaverisme no ha pogut conquerir mai: les institucions acadèmiques. També apporto altres exemples que no tenen relació amb les acadèmies.

- (35) «D'acord amb les aportacions més solvents de la romanística acumulades des del segle XIX fins a l'actualitat (estudis de gramàtica històrica, de dialectologia, de sintaxi, de lexicografia...), la llengua pròpia i històrica dels valencians, des del punt de vista de la filologia, és també la que compartixen les comunitats autònomes de Catalunya i de les Illes Balears i el Principat d'Andorra. Així mateix és la llengua històrica i pròpia d'altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó (la franja oriental aragonesa, la ciutat sarda de l'Alguer i el departament francès dels Pirineus Orientals). Els diferents parlars de tots estos territoris constitueixen una llengua, és a dir, un mateix «sistema lingüístic.» [AVL (2005:5)]
- (36) «*valenciano. 6. m. Variedad del catalán que se habla en gran parte del antiguo reino de Valencia y se sienta allí comúnmente como lengua propia.*» [Sisena accepció del terme *valenciano* en el DLE de la RAE.]
- (37) «[...] *et loqueretur in vulgari catalanico sive valentino* [...]» [1445-1455. Actes del procés de canonització de sant Vicent Ferrer. DINS: AVL (2005)]
- (38) «Y si no s vol dir catalana, no s diga de cap manera llemosina, sinó catalano-valentino-baleàrica.» [1908, Milà i Fontanals, M. *Obres catalanes*, Barcelona. DINS: AVL (2005)]

Havent vist les citacions que avalen la unitat de la llengua, l'únic *dogma de fe* que existeix és el foment del secessionisme lingüístic, és a dir, la promoció d'unes tesis contràries a la ciència. Per tant, el qualificatiu de *dogma de fe* pel que fa a la unitat de la llengua cau pel seu propi pes i García Moya, encara que incita la divisió de la llengua, no reïx amb citacions com ara (38),

que reconeix el domini lingüístic del català i només aporta informació pel que fa a la diversitat dialectal de la llengua, que en cap cas oposa els termes català i valencià.

- (39) «*Prijades limitaba el uso del catalán hasta las cercanías del río Cenia, frontera lingüística y zona de choque de isoglosas con el valenciano: «Porque así como en Castilla hay diferencia de lenguas entre la Nueva y la Vieja entre el Manchego y el Andaluz y otros así también la frásis ó modo de hablar en Cataluña es diferente en cada Obispado.»* [García Moya (2015:27)]
- (40) «*descubrimiento de las 'Regles d'esquivar vocables' por Jaume Massó i Torrents, filólogo nacionalista que, por cierto, nunca detalló exactamente la fecha y circunstancia en que adquirió visibilidad el texto que avalaba la 'unitat de la llengua' en 1492. Parece que fue poco antes de la firma de las 'Normes de Castelló', en 1932. Las castellonenses eran una simple y disimulada copia de las 'Normes de l'Institut d'Estudis Catalans' de 1913.»* [García Moya (2015:10)]

D'altra banda, considerant arguments històrics, pel que fa a la troballa del manuscrit de les REV, i tenint en compte la tírria que García Moya expressa envers els actors de la Renaixença, García Moya vol involucrar Jaume Massó Torrents —vegeu (40)— en una imprecisió flagrant pel que fa a la persona que va descobrir les REV. García Moya esmenta volgutament, i amb intencions poc objectives, unes suposades mencions sobre les REV per part de Massó Torrents i estableix una relació temporal entre la presentació de les *Normes de Castelló* (1932) i les REV. Per entendre (40), he de fer avinent que García Moya, a parer seu, data la suposada falsificació de les REV al voltant de l'any 1932.

Això no obstant, la primera imprecisió que comet García Moya és el retret envers Massó Torrents pel que fa a la datació de les REV. Massó Torrents és el responsable de la troballa del manuscrit, que més endavant Josep Maria Solà i Camps identifica i n'encarrega l'edició i estudi a Badia i Margarit. A més, García Moya no ens cita cap fragment de Massó Torrents en què faci esment a les REV, fet que dificulta la veracitat dels seus arguments. A (41) reproduïxo les mencions de Massó Torrents relacionades amb les REV, atès que és un aspecte que cal tenir en compte. Massó Torrents, en estudiar el còdex *Adversaria* identifica les REV, però en cap cas ni les estudia, ni les reproduïx ni en fa cap altra argumentació que un simple esment que es veu a (41). García Moya vol fer creure que Massó Torrents redacta les REV, però no s'adona que si Massó Torrents hagués estat l'autor de les REV —en qualitat de falsificador—, sí que ens n'hauria parlat a bastament i no ho fa. El més important és que les aportacions relacionades amb les REV en l'àmbit acadèmic comencen a partir de la segona meitat del segle XX com a resposta als estudis inicials de Badia i Margarit. Tanmateix, a Badia i Margarit (1999) es fa evident el reconeixement anecdòtic de Massó Torrents en relació amb les REV, que reproduïxo a continuació a (42):

- (41) «[en referència al còdex] Tot de mà d'En Pere Miquel Carbonell, probablement escrit entre els anys 1473 i 1507. [...] En el pergamí de dins: «Codex eppigrammata, epistolas et alia quan plurimas continens in quo sunt aliqua raptim scripta que sunt emendatione digna.» —Anotarem totes les obres vulgars. (f. 200-2) *Mots o vocables los quals deu squivar qui be vol parlar la lengua catalana, a valentians e prestantissims trobadors*. És impossible reproduir la llista que és abundantíssima. [Massó Torrents (1932:36-37)]
- (42) «[...] la breu referència que Jaume Massó i Torrents feia [...] d'un text curiós, escrit cap a la fi del segle xv, el qual contenia la crítica de formes de llenguatge tingudes per vulgars o impròpies i la recomanació d'ús de les correctes corresponents.» [Badia i Margarit (1999:7)]

Interpreto, doncs, que l'aportació de Massó Torrents no s'ha d'entendre en cap cas com un indicatiu d'haver estudiat en profunditat el manuscrit de les REV, sinó que de la mateixa manera que es coneix la suposada existència del *bandeig* de Fenollar, gràcies a la menció a *Lo procés de les olives* de Jaume Gassull, es pot tenir en compte que entre erudits com Massó Torrents i altres persones properes a ell poguéssin tenir coneixement de la possible existència del manuscrit, però sense haver-ne estudiat minuciosament el contingut.

D'altra banda, García Moya desqualifica fortament les *Normes de Castelló* amb un intent frustrat de voler fer creure que les *Normes de l'Institut d'Estudis Catalans* (1913) s'imposaven al País Valencià. D'aquesta manera, García Moya atempta contra la normalització lingüística que s'iniciava a València des del precedent català de 1913 i que motivava la unitat normativa de la llengua; un element que, evidentment, no agrada als blavers. Cal dir, però, que no esmenta les *Normes de Castelló* per casualitat, atès que García Moya persegueix la idea, de manera persistent en tota la seva obra, que els actors de la Renaixença volien ocupar culturalment el País Valencià i que, per aquest motiu, defensa que les REV són una falsificació, entenent-les com un element necessari per als actors de la Renaixença per poder legitimar històricament un suposat expansionisme català.

- (43) «*Por razones inexplicables, el verdadero artífice del idiomático enredo había mentado para hacernos creer que los más eminentes humanistas valencianos y catalanes, en 1492, se habían puesto manos a la obra para defender la pureza y unidad de una lengua, la catalana, e incluso la existencia de unos fantásticos países de Cataluña.*» [García Moya (2015:11)]

Pel que fa a la citació (43), García Moya expressa unes idees que ni argumenta ni en demostra la veracitat. Les dues imprecisions més importants d'aquesta citació són l'objectiu que atribueix a les REV i l'esment d'uns suposats «*países de Cataluña*». D'una banda, en el segle xv, Catalunya i el País Valencià no viuen la mateixa situació política ni cultural. El Principat surt de la guerra civil (1462-1472) i València era hegemònica dins la Corona d'Aragó, era un referent cultural i amb una bona estabilitat econòmica i política respecte a

Catalunya. Per tant, el context d'aquell moment no afavoria un eix cultural Barcelona-València que permetés una col·laboració entre humanistes valencians i catalans, sobretot tenint en compte que les distàncies terrestres no són les actuals. Tot i que Duran (2005) defensa la tesi d'una elaboració participativa i col·lectiva des de diversos àmbits —en parlo a §3.3—, una intervenció d'aquesta magnitud hauria tingut una repercussió molt més gran i hauria deixat evidències clares de comunicació postal. A més, García Moya manipula l'objectiu de les REV i cal recordar que les REV s'han d'entendre com una proposta inacabada de model de llengua culta del segle XV i no com un tractat d'unitat de la llengua.

(44) «*Respecto a la extemporánea nomenclatura geopolítica de Países de Catalunya que aparece en las falsas 'Regles', Pujades usa la correcta; así, tratando de los límites entre Cataluña y el Reino en el río Cenia, escribe: «la Cinia... about finex la iurisdicción, límite y terme de Catalunya, y comença lo Regne de Valencia.»* [García Moya (2015:28)]

(45) «*El falsificador de las 'Regles', en otro desliz, rebuye utilizar la denominación 'Regne de Valencia' usada por el auténtico cronista Carbonell, introduciendo la cómica de 'Paysos de Catalunya' ¿Países de Cataluña en 1492?»* [García Moya (2015:38)]

(46) «*Massó estudió y publicó en L'Avenç el debate poético entre Ausias March y Joan Moreno, manuscrito del año 1458. Esta pugna literaria medieval entre valencianos hubiera sido perfecta para Massó si hubiera participado un catalán; aunque mejor sería la existencia de unas reglas sobre la lengua catalana, aceptadas por los clásicos valencianos, donde se reconociera la existencia de los Países Catalanes en el XV.»* [García Moya (2015:48)]

De l'altra, a les REV no s'esmenta en cap cas l'existència d'uns països de Catalunya com a unitat política i García Moya no només ho menciona a (43), també ho fa a (44), (45) i (46). I d'on sorgeix la preocupació per part de García Moya dels suposats països de Catalunya? Arran de la regla 165, que diu el següent a (47):

(47) «*més avant són de evitar sobretot tots vocables los quals manifestament se coneix són de paysos de Catalunya o València diversos dels catalans, com és:*» [Regla 165 de les REV DINS: Badia i Margarit (1999:119)]

Segons Badia i Margarit (1999:305), la regla 165 —que no conté cap mena de correcció lingüística— enceta les correccions diatòpiques a les REV i creu que aquesta regla suposa l'assumpció de les diferències regionals de la llengua en benefici de la llengua de la col·lectivitat, la llengua comuna o *koiné*. Aquesta idea, en relació amb el model de llengua, implica l'objectiu que perseguïen els renaixentistes. Ara bé, com s'ha d'interpretar el vocable *paysos* de la regla 165? Bàsicament s'ha de fugir de qualsevol connotació d'unitat política en els termes actuals, sinó que en aquest cas *paysos* és sinònim d'*indret* o de zones geogràfiques diverses a Catalunya i a València. Cal fer esment del mot *diversos*, que Badia (1999:305) puntualitza que adopta el valor de *diferents*. Arribats en aquest punt, Badia relaciona la regla

165 amb la 173²⁰, regla en què, segons Badia i Margarit (1999:310) s'esmenten el *payssos* — *Empordà, Urgell, Mallorca i Xàtiva*— i que es pot interpretar com el mapa de les variants dialectals del català. Així doncs, en cap cas es pot entendre la regla 165 com una proscripció que reivindiqui cap mena d'unitat política en forma de Països Catalans, sinó que s'ha d'entendre com una referència al diatopisme de les proscripcions lèxiques de la 165 en amunt.

En darrer terme, a (48) podeu veure com García Moya s'entesta, d'una banda, en la suposada defensa d'un concepte geopolític inexistent i que els estudiosos de les REV no mencionen i, sobretot, de l'altra, en el rebuig més fervent pel que fa al moviment de la Renaixença a Catalunya; oposició complementada per un seguit de difamacions que no cal ni esmenar. Només cal afirmar que a les REV es defensa un concepte geopolític diferent si s'interpreta tal com ho fa García Moya, perquè Badia i Margarit i Colón i Ferrando no parlen, en cap cas, d'aquesta suposada unitat política que distorsiona la història.

- (48) «*En las 'Regles' se defiende un concepto geopolítico alejado de la realidad del 1492, pero similar a la ficticia nomenclatura defendida por los Bofarull y, aún más, por Jaume Massó y el Institut d'Estudis Catalans del 1930. La reelaboración de la Historia y el dismantelamiento de la personalidad valenciana necesitaba crear la ficción de una Gran Cataluña medieval que, curiosamente, no tenía ni moneda acuñada con su nombre. Tampoco una bandera de Cataluña, como recuerda el auténtico Carbonell al describir las exequias del rey Joan en Barcelona.*» [García Moya (2015:36)]

Seguidament, refutaré més arguments de García Moya que no estan directament relacionats amb els arguments lingüístics i històrics.

- (49) «*Puede que sea casual, pero las múltiples exégesis, análisis, resúmenes, ensayos y revisiones de las 'Regles d'esquinar vocables' que podemos encontrar en el mercadillo del intelecto, son productos generados y subvencionados directa o indirectamente por organismos que defienden la catalanización del territorio valenciano hasta la Vereda del Reino en Oribeula.*» [García Moya (2015:9)]

A (49), García Moya expressa un argument típicament blaver: negar els arguments científics entorn d'un tema. En aquest cas en concret, també nega la unitat de la llengua, segons García Moya, atribuint una voluntat de catalanització del País Valencià a les institucions que defensen la unitat de la llengua. La demonització de la comunitat científica és un argument molt emprat pel blaverisme, sobretot tenint en compte que no van arribar a les acadèmies oficials i van haver d'organitzar-se paral·lelament a la normativa. És l'escull que no han pogut conquerir en implementar el seu moviment al País Valencià. Considerant (49), cal

²⁰ Regla 173: «no res menys, entre persones de bon ingeni e experiència, fàcilment se coneix dits vocables ésser de Empurdà, o de Urgell, o de Mallorca, o de Xàtiva, o de les muntanyes o pagesívols, dels quals no acostumen usar los cortesans ne elegants parladors e trobadors.» [Extreta de Badia (1993:310)]

afirmar que cap autor que hagi presentat estudis sobre les REV no ha esmentat en cap cas que l'objectiu d'aquests estudis sigui la catalanització del País Valencià. És una obvietat flagrant, però m'he vist obligat a esmentar-ho. Per exemple, l'estudi de Julia Butiñà, Mercè Montagut i de Mª Lluïsa Ordóñez intitulat *Sobre les Regles d'esquivar vocabes i «la qüestió de la llengua»* l'hauríem de considerar una tergiversació amb finalitats ocultes? I els estudis de Badia i Margarit? I els de Colón i Ferrando? Rotundament, no. El blaverisme, per tant, no accepta estudis fonamentats sobre la unitat de la llengua i els condemna tots, tot i que García Moya n'intensifica la demonització a tot (2015).

- (50) «*Villanueva hubiera informado a su hermano del hallazgo de unas reglas gramaticales del valenciano Fenollar; de igual modo que, al recordar la muerte del religioso barcelonés José Martí en 1806, le cuenta “que tenía comenzado un Diccionario Catalán documental” (Villanueva, p.100). Las ‘Regles’, evidentemente, no estaban escritas en 1807.*» [García Moya (2015:32)]

Seguidament, a (50), García Moya comenta una hipotètica situació per afavorir la tesi de la falsificació del manuscrit de les REV. Exposa el cas de Jaime Villanueva (Xàtiva, 1765-Londres, 1824), que va consultar el còdex que aplega les REV i no les va identificar. Butiñà (2003:284) confirma que Villanueva no les va trobar a (51), com tampoc no les va identificar Manuel de Bofarull, a qui García Moya també retreu la no-identificació de les REV a (2015:39-40).

- (51) «*Tras ponemos en antecedentes sobre los anteriores estudiosos del código y sobre el hecho de que entre tanto escrito diverso, el manuscrito de las Reglas —quizá por su brevedad—, pasara inadvertido a personajes de la talla de un Jaime de Villanueva (1807) o un Manuel de Bofarull (1875).*» [Butiñà et al. (2003:284)]
- (52) «*a principios del XVII lo encontramos en manos del historiador Jeroni Pujades, que le hace alguna anotación: lo utiliza en sus investigaciones epigráficas.*» [Duran. DINS: García Moya (2015:26)]

Això no obstant, per justificar la falsificació de les REV, en l'apartat *El misterio de los eruditos que, del año 1492 al 1932 no vieron las ‘Regles’* (2015:23), García Moya esmenta tot un seguit d'estudiosos del còdex *Adversaria* que no van identificar els fulls de les REV. Ens parla de Jeroni Pujades, a qui atribueix una preocupació evident per les normes gramaticals del català. Segons García Moya, Pujades hauria d'haver identificat les REV i argumenta, a través d'una citació de Duran (52), que Pujades va estudiar el còdex. Ara bé, Adroher (1957:129), en el seu estudi del còdex *Adversaria* i de tots aquells estudiosos que l'han esmentat o emprat, només fa esment de Jeroni Pujades en relació amb *Memorables* de Pere Miquel Carbonell. Per tant, no podem considerar pas que Pujades analitzés minuciosament tot el còdex i, per tant, podem valorar que només en feia consultes puntuals d'allò que volia estudiar. García Moya no exposa prou arguments per afirmar que Pujades hauria d'haver

identificat les REV. També fa esment de Narcís Xifreu com a col·laborador de la segona edició de la *Crònica* de Pujades i afirma que hauria d'haver topat amb les REV, però considerant els usos de Pujades en relació amb el còdex i l'absència de cap mena d'argument de pes per part de García Moya, no es pot determinar que Xifreu estudiés completament el còdex.

Seguidament, García Moya parla de Miquel i Planas —encarregat de publicar una edició de *Lo procés de les olives*²¹— i afirma (2015:51): «pese a que Miquel i Planas seguia investigando manuscritos y impresos del clásico valenciano, no pudo dar noticia de las 'Regles' en su revista.» García Moya creu que és indispensable que un estudiós com Miquel i Planas hauria d'haver trobat les REV, encara que, d'una banda, Adroher (1954) no en fa esment en els seus treballs sobre el còdex *Adversaria* i, de l'altra, Badia i Margarit (1999:79) sentència que Miquel i Planas desconeixia les REV i la consegüent relació amb *Lo procés de les olives*. També fa esment de Jordi Rubió i Balaguer com un altre estudiós a qui les REV li van passar per alt en l'estudi del còdex *Adversaria*, encara que considerant Adroher (1957) podem saber que Rubió i Balaguer va estudiar el còdex, però no va identificar les REV. Per tant, novament, García Moya no aporta cap raó de pes per defensar la falsificació de les REV, perquè cal remarcar que quan parla dels autors als quals atribueix l'omissió de les REV en l'estudi del còdex, defensa la intromissió de Massó Torrents en el còdex *Adversaria* per la inadvertència de les REV per tots els autors citats fins ara.

En darrer terme, vull cloure aquest apartat amb els arguments que García Moya exposa en relació amb la visita a l'Arxiu Capítular de Girona per consultar el còdex Carbonell. Presenta tres arguments pels quals defensa que les REV són una falsificació. García Moya afirma que ha comprovat l'existència de paraules i morfologies inexistents l'any 1492 i que els suposats autors de les REV no tenen en consideració quan escriuen altres textos.²² A més, defensa que la localització dels folis de les REV dins el còdex no en dificulta la lectura i, en conseqüència, desconfia de tots els intel·lectuals catalans que van estudiar el còdex Carbonell i que no van fer mai esment de les REV.

Tanmateix, crec que García Moya no valora un fet molt rellevant en la defensa de considerar les REV una falsificació en forma d'interpolació dins el còdex de Carbonell, que

²¹ Miquel i Planas, R. (1911). *Cançoners Satírics Valencians*. Barcelona: Biblioteca Catalana.

²² D'una banda, pel que fa a l'anàlisi de paraules i morfologies existents l'any 1492, en parlaré a §4.2 a través de la comparació de l'anàlisi de les proscripcions lèxiques de les REV per part de Badia (1999) i Colón (2011). De l'altra, en relació amb els suposats autors de les REV i l'absència de les proscripcions de les REV a les seves obres, s'ha comentat a §4.3, p.31, a través de la citació (29).

és la presentació d'un estudi paleogràfic dels fulls que justifiqui la falsificació de les REV respecte de la resta del còdex. Comento aquest aspecte que trobo a faltar per defensar la tesi de García Moya per la següent afirmació (53) que duu a terme i que m'escau molt poc rigorosa:

- (53) «*La tinta del 1900 era parecida a la del 1492 y, además, podía elaborarse por cualquier paleógrafo medievalista, figurando su fórmula en obras tan conocidas como el Thesaurus (a. 1575), libro de moda entre los lexicógrafos catalanes del 1930.*» [García Moya (2015:62)]

4.2. Comparació de l'anàlisi de les proscripcions lèxiques de les REV

- (54) «*No deja de sorprender el entramado de los filólogos que, defendiendo el supuesto cientifismo del estudio de las 'Regles', se dedican entre ellos múltiples alabanzas y honores, enredando con bizantinismos de que si son diatópicas, diastráticas o diafásicas. Mas la realidad destapa su voluntaria censura de incongruencias. Por ejemplo, las reglas recomiendan no usar 'murtra per mutra', pero Carbonell escribía 'murtre'.*» [García Moya (2015:87)]

García Moya enceta l'apartat intitulat *Lexicografía y morfología incoherente de las 'regles'* dins (2015) amb la citació (54). En aquest apartat, García Moya comenta quinze proscripcions lèxiques de les REV en què identifica un seguit de suposades incoherències que desenvolupa i, en alguns casos, argumenta. Les incoherències que presenta García Moya s'acaran amb els estudis de Badia i Margarit (1999), tenint en compte l'apartat intitulat *13. Comentari filològic, historicolingüístic i sociològic* dins Badia i Margarit (1999:211). A més, també es considerarà l'anàlisi de Colón d'algunes proscripcions de les REV —amb la finalitat d'esbrinar-ne l'autoria i el component valencià de les REV— dins Colón i Ferrando (2011:23). Cal remarcar que els comentaris de García Moya inclouen exemples en què els autors de les REV no empen les solucions proscriutes en el manuscrit.

Això no obstant, en aquest treball ja he comentat prou vegades que la incidència de les REV en l'obra dels autors de les REV és ínfima; només se'n fa esment a la citació (29) de §4.1 en què Vilallonga exposa que Pere Miquel Carbonell sí que era seguidor de l'estil proscriptiu de les REV en altres obres i ho exemplifica. Per tant, prescindeixo l'argument de la manca d'ús de les proscripcions com un argument de pes per refutar les revisions crítiques de les 325 regles dels experts de les REV. Vegem, a continuació, la comparació i refutació, dins dels límits de l'argumentació, de les quinze regles comentades²³ per García Moya:

²³ Cal fer avinent una remarca pel que fa als comentaris de García Moya. Compara dades del segle XV de corpus i ocurrences de vocables amb l'estat normatiu actual pel que fa a cada mot. Crec que és una comparació que no aporta valor a l'estudi, sobretot tenint en compte que en l'estudi de gramàtica històrica s'ha d'evitar el presentisme i acotar l'estat dels vocables en qüestió en correspondència a la datació que els pertoca.

—Regla 257: «vuy en dia per dir huy en dia»

En relació amb la regla 257, García Moya defensa la incoherència d'aquesta proscripció amb exemples en què Carbonell no fa ús d'aquesta regla. Colón (2011) també complementa la informació de Badia i Margarit argumentant que Carbonell barreja constantment les dues variants i afirma el següent: «És ben sabut que *huy* és la forma predominant, però no única, a les terres valencianes.» Vegeu els exemples que fonamenten els arguments de García Moya (55) i Colón (56):

(55) «vuy en aquest dia...» [Carbonell: *Adversaria*, f.269 v. DINS: García Moya (2015:87)]

(56)²⁴ «*huy* (*CrònEsp.*, I, p.237. 2; *CrònEsp.*, II, p.102. 2; *Opúsc.*, vol.28, p.225), *de huy a un any* (*Opúsc.*, vol. 28, p. 120); *fins al dia de huy* (*Opúsc.*, vol. 28, p.93), però *vuy* (II, p.146; p.199; *Opúsc.*, vol. 28, pp. 228 i 313). En la carta en què Carbonell conta l'atemptat contra el rei Ferran el 1492 parla de dues lletres que ha de lliurar a altres persones, *les quals doní vuy perquè no poguí ajr* (apèndix de *CrònEsp.* II, p.261)» [Colón (2011:90)]

En canvi, Badia i Margarit (1999:358) exposa que Carbonell, a través de la regla 257, defensa la forma més fidel a l'etimologia, contra la solució fonèticament més elaborada. En definitiva, Badia i Margarit creu que en aquesta regla es defensa la forma valenciana. És en aquest punt que cal evidenciar que Colón no difereix de les conclusions de Carbonell, sinó que ens mostra que l'autor no seguia la regla (Colón, DINS: Colón i Ferrando (2015:90)).

Així doncs, crec que el raonament més lògic que podem fer en aquest cas —i que s'estendrà en moltes altres regles que segueixen— és considerar que les REV no van tenir impacte a causa de la seva minsa difusió i, per tant, no podem esperar que l'autor i els referents d'autoritat que no parlen mai de les REV en facin un ús evident en les seves obres.

—Regla 13: «quaix per quasi»

(57) «*Así, el primero es el de aceptar la forma más latinizante y condenar la más popular, de lo que tenemos un ejemplo en la regla 12-13 que acepta quasi y rechaza quaix que es la forma vulgar.*» [Butiñá, J. (2003). DINS: García Moya (2015:88)]

García Moya enceta el seu raonament entorn de la regla 13 amb l'oposició al raonament defensat per Butiñá (57) a (2003) i defensa que la vertadera forma valenciana és *casi* i que la resta d'autors l'han vetat. García Moya (2015:88) ho argumenta a (58):

²⁴ Les obres expressades en aquesta citació no consten a la bibliografia d'aquest treball, atès que no han estat consultades per dur a terme la recerca.

- (58) «En 1492 existía la confrontación entre el latín 'quasi' y el valenciano moderno 'casi'. [...] las 'Regles' la censurarían o aprobarían; pero, sorprendentemente, ofrecen esta regla fingiendo que la grafía 'casi' no existía en 1492.» [García Moya (2015:88)]

Abans de presentar els arguments de Badia i Margarit, crec que és important precisar que les REV no condemnen en cap cas la forma *casi* perquè no s'esmenta a cap proscripció lèxica de les 325 que proposa. Per tant, en aquest cas s'observa una maniobra típicament blavera d'acceptar aquelles formes que més s'acosten al model de llengua vulgar i, a més, proper al castellà. Sí que és cert que *casi* també és una variant catalana —el DCVB la recull com a forma més vulgar— i García Moya ens ho fa avinent citant-la en obres com l'*Espill* i el *Tirant lo Blanch*. I aquesta teoria la fonamento en una afirmació que fa García Moya (2015:89) quan diu «*quienes trataron de implantar la antigua morfología latina, principalmente para acrecentar su alejamiento también del castellano 'casi'*» en referència a les publicacions de *L'Avenç* (1881-1893).

Finalment, Badia i Margarit (1999:217) argumenta que l'autor de les REV a la regla 12-13 no esquiva un vulgarisme, sinó que rebutja l'arcaisme *quaix* en benefici de la forma pròpiament llatinitzant *quasi*. Badia no fa esment de la variant *casi*.

—Regla 83: «quoesma per quaresma, e mil semblants»

Pel que fa a la regla 83, García Moya la presenta sense l'afegitó final de *e mil semblants* que l'autor de les REV va escriure-hi. És un element clau per entendre que aquest vocable disposava de moltes variants²⁵ en un moment en què la llengua no disposava d'una normativa vinculant que acceptés i condemnés unes formes en benefici d'unes altres. Per tant, no podem concloure que l'ús d'altra forma que no sigui la proscripida a les REV legítimi la teoria que la regla 83 és una incoherència. García Moya argumenta novament la manca d'ús de la forma proscripida a l'obra de Carbonell quan el copista escriu *coresma* en comptes de *quoesma* en el còdex *Adversaria*.

En canvi, Badia i Margarit (1999:256-257) relaciona aquesta regla amb les regles 81 («*gont per dir guants*») i 82 («*quottre per dir quattre*») pel que fa a l'evolució de la *à* tònica —en el cas de *quaresma* és àtona— en contacte amb l'aproximant gradual [w] i afirma que «la llengua comuna sempre ha mantingut el diftong originari [wa] [...], pel pes de l'etimologia i de la tradició, malgrat que, quan es troba en síl·laba àtona, sigui admesa la pronunciació [u].» Així

²⁵ El DCVB documenta les variants formals *quaresma*, *qaresma*, *caresma*, *coresma* i *corema*.

doncs, tenint en compte les reflexions de Badia i Margarit, la regla 83 condemna un «vici de pronunciació» en defensa de la forma més fidel a l'etimologia.

—Regla 133: «Gyrona per Gerona»

La regla 133 confronta dues formes prou controvertides del topònim de la ciutat dels quatre rius. El *DCVB* documenta les dues formes, però què en diu García Moya? García Moya confon el número de la regla —diu que és la 132a— i argumenta que Carbonell escriu *Gyrona* i no pas *Gerona* a les *Cròniques d'Espanya*. Ara bé, no podem considerar que aquesta regla sigui una incoherència, considerant Badia i Margarit (1999:287) que argumenta que *Gerona* era la grafia més culta i, sobretot, tenint en compte que les REV sempre proscriuen la forma més culta en detriment de la forma més vulgar. García Moya sovint obvia la finalitat de les REV, que és presentar una tria lèxica culta del català del segle XV.

—Regla 143: «maixcarat per mascarar»

En relació amb aquesta regla, García Moya (2015:91) tan sols afirma que en el segle XV aquesta variant no era habitual i que s'identifica en textos valencians posteriors. Quan ho vaig llegir vaig dubtar-ne, però el *Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA)* només presenta una ocurrència i correspon amb les REV. Badia i Margarit (1999:292) afirma que no és fàcil de precisar amb exactitud a quina paraula es refereix aquesta regla i presenta l'oposició entre *mascara* (taca de carbó) i *màscara* (careta). Tot i això, Badia i Margarit defensa que *mascarar* deriva de *mascara* i adopta el significat de *brut de mascara*. Colón (2011:55) avala aquesta hipòtesi. Ambdós autors defensen que la regla 143 condemna el «vici de pronunciació» palatal de la sibilant, que Colón (2011:55) puntualitza que és una pronúncia molt arrelada a València. En la mateixa direcció, Badia i Margarit (1999:293) conclou que «des d'un angle geogràfic, crítica d'un hàbit articulatori força estès en els parlars valencians, a favor del tipus articulatori més general.»

—Regla 144: «peixcador per pescador»

Alterant l'ordre en què García Moya presenta les regles en què, segons ell, hi identifica incoherències, comento la regla 144 a continuació de la regla 143, atès que hi apareix el mateix tipus de proscripció lèxica. Badia i Margarit (1999:293) enceta el comentari d'aquesta regla afirmant que «justament ací encara es veu més clar que allí [r.143] que el

mòbil de la correcció és d'indole fonètica.» D'altra banda, García Moya s'entesta a pensar que les REV condemnen la forma *peixcador* i en presenta força exemples per fer-nos palès la vitalitat de la grafia escrita del vocable.

Ara bé, si García Moya hagués consultat Badia i Margarit (1999) potser no s'hauria atrevit a parlar d'aquesta regla, sobretot tenint en compte que Badia i Margarit reconeix la singularitat valenciana de la pronúncia palatal i l'existència de la variant *peixcador* en registre escrit. Per tant, en aquesta regla no es condemna la variant escrita *peixcador* en benefici de *pescador*, sinó que l'autor de les REV, segons Badia i Margarit (1999:293) defensa la pronúncia comuna contra l'especificitat valenciana de la palatalització. Ras i curt, no hi ha cap mena d'incoherència si s'aplica coherència per comprendre el perquè de les proscripcions de les REV, que n'hi ha de diferents tipus; en aquest cas sobre fonètica.

—**Regla 225: «menacord per monocord»**

Pel que fa a la regla 225, Badia i Margarit (1999:338) ens fa avinent que el *DCVB* fa una distinció entre els vocables *monocord*²⁶ i *manacort/manacor*²⁷. Aquesta distinció és molt important, atès que García Moya la obvia, tot i que ens fa avinent que ha consultat el *DCVB* per informar-se de la variant *monocord*. Quant a aquesta variant formal, el *DCVB* cita l'exemple de les REV per proposar-nos-la al costat de *manacort* i *menacord* —seguint l'accepció de la nota 24. Ara bé, García Moya (2015:91), que no considera aquesta distinció semàntica, diu que la grafia valenciana va mantenir la terminació sorda *-t* i la consolidació de l'obertura vocàlica.

En canvi, Badia i Margarit (1999:339) focalitza l'atenció en la dissimilació de les dues primeres *o* àtones de la variant *monocord*, però sí que presenta exemples amb dental sorda final [t]. La preocupació per la dental sorda final per part de García Moya s'ha d'entendre com el purisme idiomàtic característic del blaverisme: defensar formes vulgars i allunyades de la llengua comuna. Colón (2011:76) avala la defensa de la forma culta i afirma que només disposem de documentació²⁸ de la variant dissimilada datada en el segle XV. Per tant,

²⁶ *DCVB*: **MONOCORD** o **MONOCORDI** *m.* Instrument músic d'una sola corda; cast. *monocordio*.

²⁷ *DCVB*: **MANACORT** o **MANACOR** *m.* ant. Instrument músic, de teclat, semblant a un piano, però amb la caixa de ressonància en forma de taula, amb cordes horitzontals i amb el teclat relativament curt; cast. *clavicordio*.

²⁸ Cal evidenciar, però, que el *CICA* disposa de les REV com a recurs per presentar ocurrències, tot i que no ofereix un buidatge complet de les dades relatives a les REV: no inclou els vocables de la regla 225 i crec que és una absència que no està prou justificada, tenint en compte que sí el *CICA* ofereix les REV, les hauria d'oferir senceres i no de manera parcial.

en aquesta regla també hi trobem una remarca de pronúncia que conadema la dissimilació en benefici de la forma culta.

—Regla 163: «punxor per dir punxó»

En relació amb la regla 163, García Moya (2015:91) defensa que la forma proscribida hauria d'incloure *ch* i no pas *x*, considerant que la variant valenciana genuïna és *punchó*. Tanmateix, Badia i Margarit (1999:303) afirma aquesta consideració quan ens fa avinent que *punchó* i *punchons* es troben en documents valencians del segle xv. La defensa de la grafia *ch* és una característica típicament blaverista²⁹. El més curiós de tot plegat és que García Moya no observa prou bé la regla 163 i no comenta la caiguda de la *-r* en posició final. En canvi, Badia i Margarit atribueix aquesta caiguda a una intervenció fonètica per part de l'autor de les rev i compara *punxó* amb *calor* i *raor* —aquestes dues, amb *r* subjacent per raons etimològiques, però que no es pronuncia llevat del dialecte occidental— per poder justificar la pronúncia de *punxor* per analogia amb *calor* i *raor*. Badia i Margarit (1999:304) conclou: «Des del punt de vista dialectal, hom reprova l'aparent solució valenciana, enfront del comportament habitual a la resta del domini lingüístic.»

—Regla 181: «juhiverd per dir juliverd»

En relació amb la regla 181, cal fer avinent que la proscripció és purament fonètica, tot i que s'ha de remarcar que no només es tracta de fonètica, sinó que també hi ha una controvèrsia formal. García Moya considera que les formes esmentades en aquesta regla són inexistents en valencià i les considera un anacronisme. Esmenta que Coromines no emprà l'exemple de les REV com a font lèxica en el *DECat* i, a través d'aquesta evidència, ens vol fer creure que Coromines era conscient que aquesta forma no podia ser vàlida l'any 1492. No hi ha cap altra font que pugui afirmar aquest raonament i García Moya presenta una citació de Coromines (59) en què parla sobre diferents variants formals del vocable en qüestió.

(59) «No existeixen enlloc les formes *julhverd*/*jolvherd* que proposaria adoptar L. Alibert (Gram. Occitana, any 1931): meres suposicions arbitràries d'apriori etimològic... o pseudoetimològic!» [*DECat*, IV, p.921. DINS: García Moya (2015:93)]

²⁹ Si consulteu el pròleg del *Diccionari General de la Llengua Valenciana* (diccionari blaver) podreu observar que la *x* només es restringeix per expressar els segles i que la grafia *ch* és habitual en els contextos en què la normativa oficial prescriu *x*.

Tanmateix, si acarem els mots de la regla 181 (*jubiverd* i *juliverd*) amb els de la citació (58) (*julbverd* i *jolbverd*) de seguida ens adonem que les diferències són importants i que en cap cas es poden traslladar les consideracions de Coromines als vocables de la regla 181, atès que difereixen formalment dels mots presentats a (58) i, encara que les formes *jubiverd* i *juliverd* no són documentades en el *DECat*, tampoc no són comparables amb *julbverd* i *jolbverd*. Badia i Margarit (1999:316) focalitza l'atenció en la pronunciació ioditzant [y] de la *ll* i precisa que els textos més acurats mantenen la síl·laba *-li-* etimològica³⁰. Per tant, Badia i Margarit conclou (1999:316) que l'autor de les REV defensa la forma correcta i habitual, contra una forma popular o vulgar. Ara bé, Badia i Margarit va negligir un element determinant pel que fa a la regla 181: la dental final [d] que enlloc no apareix documentada, llevat de l'entrada *juliverd* del *DCVB* que ens remet a *julivert*, i que acaba essent un argument per part de García Moya. En canvi, però, García Moya cita una carta³¹ de Jordi Colomina i Castanyer (60) adreçada a ell mateix en què dubta dels arguments de García Moya:

- (60) «Però sant home: ¿Com vol que la grafia 'juhiverd per dir juliverd' siga una prova d'una possible falsificació de les Regles?» [Fragment d'una carta de Colomina a García Moya DINS: García Moya (2015:95)]

El més important pel que fa a la regla 181 és la correcció de la pronunciació ioditzant de la *ll* i Badia i Margarit (1999:316) ens remet a les regles 146 («fiyol per fillol») i 147 («tayar per tallar[...]») per exemplificar l'esmena de la regla 181. Així doncs, si a les REV es poden constatar que hi ha més d'una ocurrència en què es resol la pronunciació ioditzant en benefici de la lateral palatal, podem afirmar que l'autor de les REV segueix aquesta condemna de manera regular i, per tant, si García Moya vol esmenar la regla 181 per defensar la suposada falsificació de les rev, també hauria d'esmenar les regles 146 i 147 per complementar la seva tesi.

—Regla 236: «aufegar per offegar»

En relació amb la regla 236, García Moya dubta de la necessitat d'esquivar aquest vocable argumentant que la morfologia diftongada *aufegar* no era habitual en manuscrits previs a l'any 1492. En aquest punt coincideix amb Badia i Margarit (1999:345) que plantejava la següent pregunta: «Valia la pena de condemnar *aufegar* si gairebé no existeix en la tradició de

³⁰ En el *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Lluís Faraudo de Saint-Germain (consultat en línia a: <https://www.icc.cat/faraudo/results.asp>) es documenta *julivert* com a lema principal i les variants formals *juyvert*, *jubivert*, *jurvert* i *jolivert*.

³¹ Aquest document no l'he pogut identificar ni consultar enlloc i no tinc evidències de cap mena de relació epistolar entre Ricart García Moya i Jordi Colomina. García Moya el cita a (2015) i el prenc com a exemple per evidenciar que va errar en relació amb la regla 181.

la llengua escrita?» García Moya, que vol presentar les suposades incoherències de les REV, analitza la regla 236 a partir d'exemples dels segles XIX i XX per justificar que la proscripció de la regla 236 confirma la suposada falsificació. Això no obstant, hem de recórrer a Badia i Margarit per resoldre el dubte. Badia i Margarit (1999:345) atribueix la proscripció a la correcció de la pronúncia del vocable en qüestió i en remarca la forta tendència a pronunciar [au] la *o*-àtona inicial absoluta de mot en síl·laba lliure. Per tant, García Moya demostra una vegada més el desconeixement de les proscripcions de les REV, que no sempre se centren en qüestions lèxiques, sinó que també presenten remarques fonètiques.

—Regla 239: «aulor per dir olor o odor»

He dubtat de comentar aquesta regla juntament amb la regla anterior, atès que proscriu el mateix fenomen. No m'hi estendré massa. Badia i Margarit (1999:346) enceta el comentari d'aquesta regla afirmant que la regla 239 evidencia que cal evitar la diftongació de la *o*-àtona inicial absoluta de mot en síl·laba lliure. Ho enllaça amb la regla 236 i conclou (1999:347) que l'autor de les REV defensa la forma més corrent i sàvia contra un vici de pronunciació. Els arguments de García Moya en relació amb aquesta regla són els mateixos que els que he presentat a la regla anterior i que no reproduïxo novament.

—Regla 259: «marmolar per murmurar»

Quant a la regla 259, García Moya torna a recórrer a l'argument de l'anacronisme per defensar que aquest mot no existia en el valencià del segle XV, mentre que Badia i Margarit (1999:359) exposa que la forma recomanada és un mot savi pres del llatí *murmurare*. García Moya (2015:106) ens presenta la mateixa etimologia i afirma que la forma *marmolar* no existia en valencià fins al segle XVII, però sí d'altres variants formals que, sorprenentment, no presenta. Consultant Badia i Margarit (1999:359) ens adonem que la variant formal *marmolar* sí que està documentada i ens ho fa avinent de la següent manera a (61):

- (61) «[...]la forma ací reprovada ha estat enregistrada com a vulgarisme o dialectalisme en reculls lexicogràfics (CROs, DAguiló, DCVB, DECat): *mormolar*, *marmolar*, *murmular*, *mermular*, etc.» [Badia i Margarit (1999:359)]

Per tant, Badia i Margarit (1999:359) argumenta que el cultisme *murmurar* ha patit diverses deformacions per influència de l'ús en registre col·loquial. Així doncs, ens fa avinent la dissimilació de les *u* àtones i la dissimilació de les ròtiques per entendre l'origen de la

variant formal bandejada. En definitiva, aquesta regla s'ha d'entendre com una proscripció fonètica, no pas lèxica.

—Regla 296: «setrot o pitxer per jarro»

En relació amb la regla 296, García Moya focalitza sobre la paraula *pitxer* i en remarca l'absència del grup consonàntic *ch* que, segons ell, és genuïnament valencià en comparació al grup consonàntic català *tx*. Heus aquí una fòbia blavera més, la d'adoptar característiques del castellà per vertebrar un model de llengua diferenciat del català. I ho comento perquè el grup consonàntic *tx* és acceptat per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) en el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (2006) i, casualment, per exemplificar el grup consonàntic en qüestió emprà el vocable *pitxer* (2006:23). A més, *pitxer* es documenta en el *CICA* (14 ocurrències dels segles XIV i XV) i en el *DCVB*, que cita les REV per presentar el mot en qüestió. *Picher* també apareix en el *CICA* (22 ocurrències dels segles XIII, XV i XVI) i en el *DCVB* dins l'entrada de *pitxer* com a variant ortogràfica antiga. *Setrot*, en canvi, no apareix en el *CICA*, però sí que és en el *DCVB* en què es fa ús de les REV per exemplificar el vocable. Tenint en compte això, García Moya no comenta *setrot* i se centra només en la defensa del grup consonàntic *ch* argumentant que Jaume Massó Torrents i l'IEC volien imposar el grup *tx* en detriment de *ch*; un argument molt pobre i sense relació amb una proscripció del 1492.

D'altra banda, cal fer avinent que la presència del grup consonàntic *ch* en aquesta regla seria summament incoherent respecte de les altres regles que tampoc no l'inclouen, per exemple, la regla 163 (punxó). Per tant, trencaria la regularitat de les regles prosrites i, novament, García Moya s'oposa a bandejar el grup consonàntic *ch*. Badia i Margarit (1999:376-377), en canvi, no fa esment del grup consonàntic *ch*, centra l'atenció en la semàntica dels mots de la regla en qüestió i afirma que *setrot* i *jarro* són arabismes i que *pitxer* prové del mot francès *pichier*. Badia i Margarit (1999:377) conclou que l'autor de les REV defensa la forma més arrelada, més estesa i de significat més general per a tot el domini geogràfic de la llengua contra formes d'àmbit més reduït i, des d'un punt de vista onomasiològic, massa diversificades en el disseny, cabuda, material i destinació. A tall de rèplica a Badia i Margarit, Colón, a Colón i Ferrando (2011:93), afirma: «La regla aquesta no es pot dir que tingui un origen meridional, ni que abasti tot el domini.» Per tant, Colón remarca un matís dialectal i diu que no es pot concloure que la regla 296 tingui un origen meridional ni que abasti tot el domini lingüístic.

En definitiva, García Moya presenta mostres d'ocurrències del mot *pícher*, però no n'exposa cap de la variant formal *pitxer*. Si realment volgués defensar el grup consonàntic *ch*, hauria d'acarar les ocurrències i adonar-se que ambdues variants conviuen i que les REV fan una tria lèxica en detriment d'una altra forma.

—Regla 195: «xiular per siular»

En aquesta regla, García Moya torna a centrar l'atenció en el grup consonàntic *ch*, mentre que Badia i Margarit (1999:323-324) argumenta que aquesta regla s'ha d'entendre com una remarca fonètica en què es defensa la forma etimològica i n'exposa les pronúncies dels diferents dominis. García Moya presenta exemples de la forma *chiular* i no pas de les formes *xiular* i *siular*. Badia i Margarit sí que documenta totes les variants formals i fa incís en la variant *chiular* a partir d'un exemple d'Isabel de Villena («han chiulat i cridat»). Vegeu a (62) el plantejament de Badia:

- (62) «[...] l'articulació apical de la [s] catalana fa que l'efecte acústic d'aquest so no difereixi massa del de la palatal [x], cosa que ha favorejat algunes vegades que aquell so consonàntic es converteixi en aquest altre; hi ajuda considerablement que la [s] es trobi en contacte amb una [i], no debades la vocal més aguda de la sèrie palatal.» [Badia i Margarit (1999:323-324)]

La regla 195 demostra la influència de la pronunciació en l'ortografia de les diferents variants formals i podem plantejar la possibilitat que en funció de la pronunciació del mot en una àrea geogràfica o altra, el vocable adoptava una forma o altra. A més, Faraudo de Saint-Germain en documenta les tres formes següents: *siular*, *xiular* i *ciular*; aquesta darrera forma sense *ch*. En el cas de la regla 195, hi ha un fonament de base que per tradició de l'ortografia valenciana es pot defensar la variant *chiular*, però cal tenir en compte que de les 325 proscripcions de les REV, llevat de les regles en què hi identifiquem una *-ch* final (regla 3, 54, 121, 126, 202 i 288), que evidentment no correspon fonèticament amb el cas *chiular*, no hi ha cap cas en què hi hagi cap *ch* condemnada o recomanada equivalent al so palatal [x]. Per tant, García Moya persegueix la defensa de l'ortografia valenciana en comptes de qüestionar el perquè de la regla 195, els seus arguments no invaliden la proscripció d'aquesta regla.

—Regla 209: «Pasqua per dir Pascha»

Badia i Margarit (1999:330) enceta el comentari d'aquesta regla afirmant que en català antic coexistien les dues formes: la proscribida i la recomanada. García Moya (2015:111) exposa

que la morfologia culta del vocable era *pasqua* i exposa exemples en què Bernat Fenollar i altres autors valencians empen *pasqua* i no *pasqua* o *pascha*. Badia i Margarit conclou que l'autor de les REV defensa el llatínisme cru contra la forma tradicional.

Deixant de banda la refutació de les consideracions de García Moya en relació amb les regles esmentades, la conclusió d'aquestes comparacions és que, tenint en compte que les REV van ser un text poc o gens difós, el model de llengua que proposava no va transcendir i que, per tant, les condemnes lèxiques i les diferents remarques que duu a terme l'autor de les REV no són vinculants, sinó que formen part d'una proposta fallida i inacabada de model de català culte del segle XV. García Moya recorre sovint a l'argument que Pere Miquel Carbonell o Bernat Fenollar no seguien les recomanacions de les REV, fet que he argumentat a través de la citació (29) de Vilallonga a §4.1 (p.31). Una altra reflexió que cal fer —és obligada— és que en el moment en què es redacten les REV, el català no és una llengua codificada ni immersa en el procés de gramatització dels vernacles. Sense cap norma vinculant d'aquesta època, no podem determinar si el bandeig de determinades formes de les REV és adient o no al model de llengua del moment en què coexistien diferents variants formals d'un mateix ètim, i a la llarga l'ordenació d'una llengua duu a terme un procés d'acceptació/condemna de formes en benefici d'unes i en detriment d'unes altres. Per tant, *picher* i *pitxer* podien conviure i és precisament per aquest motiu que l'autor de les REV fa les REV, és a dir, fa una tria lèxica i promou un estil de llengua.

En darrer terme, cal evidenciar que les tesis de García Moya es basen en un component contranormatiu que no accepta la normativa oficial del català —sigui l'IEC o l'AVL— i que la majoria d'esmenes que duu a terme són típiques maniobres de diferenciació del valencià respecte del català cap al model de llengua defensat pels blavers: un valencià arcaic i vulgar fortament castellanitzat.

5. Conclusions finals

A tall de conclusió, vull fer avinent un seguit de consideracions tenint en compte les refutacions presentades a §4.1 i §4.2. Les REV són un document controvertit —tal com he fet avinent a §1 i a §3—, d'una difusió minsa o nul·la i amb una autoria poc clara, que els experts han debatut amb escreix. D'una banda, Badia i Margarit determina que l'autor material de les REV és Pere Miquel Carbonell i, de l'altra, Colón i Ferrando en defensen l'autoria de Jeroni Pau, tot i que Mariàngela Vilallonga ens fa avinent que no va escriure mai cap document en català. D'aquí sorgeix, doncs, la classificació —per part de Badia i

Margarit— de considerar Pere Miquel Carbonell l'autor material de les REV i Bernat Fenollar i Jeroni Pau autoritats lingüístiques de què Carbonell fa ús per dignificar la seva obra.

Cal remarcar un element que considero clau en l'obra de García Moya i és que l'autor blaver obvia la referència de les REV en el *DGLLV* i es desmarca de les pseudoacadèmies relacionades amb la seva ideologia i finalitat: el secessionisme lingüístic i la negació constant de la unitat de la llengua catalana. Quant a la unitat de la llengua, a §4.1 hem pogut veure diferents citacions en què García Moya presenta un problema d'interpretació del vocable *paysos* de la regla 165 —citada a (47) a la pàgina 37—, que interpreta erròniament com a entitat política. A més, la citació de Badia i Margarit (2005:214) —«[...] tots plegats ens hem equivocat, en admetre que les *Regles* enfrontaven valencià i barceloní, una diferència que no existia al segle XV.»— és summament important per evidenciar que la interpretació de la unitat de la llengua era diferent de la perspectiva actual, atès que en ple segle XV els termes català i valencià eren unívocs, intercanviables, i no mostraven cap mena d'oposició, per molt que García Moya la vulgui justificar a través d'exemples trets d'un context en què no hi havia consens normatiu, que és una qüestió prou diferent i que no és vàlida per negar la unitat de la llengua.

A més, García Moya interpreta erròniament —o volgudament— diferents consideracions entorn de les REV. Afirmar que els estudiosos de les REV defensen que és la primera gramàtica del català, malgrat que no ens ho pot demostrar amb cap citació literal. És més, d'entre els ponents del debat sobre les REV l'any 2004, no hi ha cap estudiós que arribi a aquesta conclusió, però García Moya no ho deixa córrer. Afirmar que hi ha autors que han comparat la gramàtica de Nebrija amb les REV amb la intenció d'equiparar-les: una altra afirmació falsa. Qui parla de les REV i de Nebrija és Antoni Ferrando, però en cap cas amb la premissa de considerar les REV la primera gramàtica del català, sinó que en compara els objectius i conclou les finalitats oposades d'ambdues obres. En tot cas, encara que el manuscrit de les REV és una obra inacabada, es podria considerar que, tal com defensen Rossich i Rafanell (1997), les REV són un tractat d'ortologia en el sentit estricte del terme: un manual per expressar-se de manera correcta.

D'altra banda, García Moya s'entesta a defensar que l'autor material de les REV és Jaume Massó Torrents a través d'una interpolació al voltant de l'any 1932. Tal com he exposat a la pàgina 35, si l'autor material de les REV hagués estat Massó Torrents, ens n'hauria parlat a bastament a l'anàlisi que duu a terme sobre el còdex *Adversaria* a (1932:36-37) i no ho fa

pas. A més, per justificar la suposada falsificació, García Moya esmenta tot un seguit d'estudiosos que van consultar el còdex *Adversaria* i que, segon ell haurien d'haver identificat les REV. Tanmateix, en comparar els arguments que presenta per cada estudiós amb la recerca d'Antonia Adroher (1957) sobre el còdex de Pere Miquel Carbonell, hi ha casos en què, d'una banda, García Moya cita autors que Adroher no documenta com a estudiosos de les REV i, de l'altra, que les consideracions d'Adroher fan avinent que els autors empraven el còdex de manera parcial i com a obra de consulta de determinades obres aplegades dins el còdex.

En darrer terme, l'element clau que hauria d'haver presentat García Moya per justificar la interpolació dins el còdex *Adversaria* és un estudi paleogràfic de les pàgines de les REV respecte de la resta de pàgines del còdex, atès que a la citació (53) de la pàgina 41 García Moya afirma, sense cap mena d'evidència científica, que la tinta del 1900 era semblant a la tinta emprada l'any 1492; una afirmació agosarada i sense cap mena de mostra que pugui justificar la seva tesi.

A continuació, determino si les hipòtesis plantejades a §1 s'han resolt a través de la refutació i l'anàlisi dels arguments blaveristes a §4, §4.1 i §4.2. Repassem, doncs, les quatre hipòtesis en qüestió: Els arguments de Ricart García Moya són vàlids? Aquests arguments invaliden les tesis d'experts com ara Antoni M. Badia i Margarit, Germà Colón i Antoni Ferrando? Els estudis de les REV, són estudis «pancatalanistes»? Les REV, són una mostra d'unitat de la llengua en ple segle XV?

Ricart García Moya presenta uns arguments que la comunitat científica no avala. Ell mateix ens ho fa palès en una anotació a l'inici del seu estudi (2015:9), quan esmenta que cap romanista no ha mencionat ni ressenyat la seva obra de (2015), inicialment publicada en valencià. Per tant, la ciència s'allunya de posicions romàntiques i perverses en benefici de l'objectivitat i del rigor. Crec que la refutació duta a terme a §4.1 invalida totalment qualsevol tesi d'aquest autor, tenint en compte la quantitat d'interpretacions esbiaixades que proposa, la manca d'aportació d'arguments sòlids per defensar les seves tesis i la falta de citacions que evidencin allò que defensa. Per exemple, quan García Moya afirma sistemàticament que les REV defensen l'existència d'una unitat política sota el nom de *paysos de Catalunya o València* i no ho contrasta amb la informació que Badia i Margarit (1999:304-306) aporta sobre l'anàlisi de la regla 165 ens adonem que ha fet un ús interessat de les fonts filològiques per beneficiar la seva argumentació, tot i que ho executa de manera poc lògica i desatenent força consideracions rellevants. Així doncs, les tesis de García Moya

no invaliden pas Badia i Margarit (1999), Colón i Ferrando (2011) i la resta d'estudiosos referenciats en aquesta recerca. Per tant, la primera i la segona hipòtesis queden resoltes.

Quant a les dues darreres hipòtesis per resoldre, d'una banda, en cap cas podem considerar que els estudis entorn de les REV siguin pancatalanistes. És evident que els arguments de García Moya, ateses la quantitat d'imprecisions que presenta, no són equiparables als estudis de Badia i Margarit i la resta de filòlegs, motiu pel qual insisteixo a dir que l'etiqueta de *pancatalanista* és una desqualificació emprada pels secessionistes que, per manca d'arguments sòlids, s'oposen a la ciència. D'altra banda, les REV no evidencien la unitat de la llengua catalana el segle XV. Tenint en compte la perspectiva diatòpica que les caracteritza i que hi ha alguns casos en què proscriu vocables en benefici d'altres dels quals no es pot documentar un ús estès per tot el domini lingüístic durant el segle XV. Per tant, tal com he dit diverses vegades en aquest treball, les REV són una llista inacabada que conforma una tria lèxica per al català culte del segle XV.

6. Bibliografia

- AA.DD. (2010). *Diccionari General de la Llengua Valenciana*. València: Real Acadèmia Cultural Valenciana (RACV). Pròleg consultat en línia: <https://diccionari.llenguavalenciana.com/general/prolec>
- ADROHER, M^a. A. (1957). *Estudios sobre el manuscrito «Petris Michaelis Carbonelli» del Archivo Capitular de Gerona*. Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, 1957, vol. 11, p. 109-162.
- ALCOBERRO, A. (2003). *Recensió de Badia 1999*, DINS: *Estudis Romànics*, XXV, p.382-384.
- ALCOBERRO, A (2005). *Pere Miquel Carbonell i la qüestió de la llengua*, DINS: *Estudis Romànics*, XXVII, p.203-210.
- AVL. (2005). *Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià*. València: 9 de febrer de 2005.
- AVL. (2006). *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià*. València.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1950). *Regles de esquivar vocables o mots grossers o pagesívols*. Unas normas del siglo XV sobre la purza de la lengua catalana, I: Edición del texto, DINS: *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, XXIII, p.137-152.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (1999). *Les regles de esquivar vocables i «la qüestió de la llengua»*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 506 p.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (2005). *Els tres components de les “Regles de esquivar vocables”*, DINS: *Estudis romànics*, XXVII, p.211-218.
- BADIA I MARGARIT, A. M. (2006). *Comiat a les regles de esquivar vocables i a tots els qui s'han esforçat a escatir-ne l'autor. Els continguts i la significació*. DINS: *Estudis Romànics*, XXVIII, p.107-124.
- BOU, E. (2000). *Non diccionari 62 de la literatura catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- BUTIÑÁ, J., MONTAGUT, M., ORDÓÑEZ, M^a LL. (2003). *Sobre les Regles d'Esquivar Vocables i «la qüestió de la llengua»*. DINS: *Revista de Filologia Espanyola*. LXXXIII. p.281-290.
- CLIMENT-FERRANDO, V. (2005). *L'origen i l'evolució argumentativa del secessionisme lingüístic valencià. Una anàlisi des de la transició fins a l'actualitat*. Mercator : butlletí del Centre Mercator: Dret i Legislació Lingüístics, núm. 18. Disponible a https://www.academia.edu/4092622/Climent-Ferrando_Vicent_Lorigen_i_levoluci%C3%B3_argumentativa_del_secessionisme_ling%C3%BC%C3%ADstic_valenci%C3%A0_Una_an%C3%A0lisi_des_de_la_transici%C3%B3_fins_a_lactualitat_Mercator_butllet%C3%AD_del_Centre_Mercator_Dret_i_Legislaci%C3%B3_Ling%C3%BC%C3%ADstics_2005_18
- CLIMENT MARTINEZ, J. D. (2003). *L'interès per la llengua dels valencians (segles XV-XIX); pròleg d'Emili Casanova*. València: Consell Valencià de Cultura.
- COLÓN, G. (2005). *Encara les “Regles de esquivar vocables”*. DINS: *Estudis romànics*, XXVII p.219-225.
- COLÓN, G., i FERRANDO, A. (2011). *Les regles d'esquivar vocables a revisió*. València/ Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 312 p.
- COROMINAS, J. (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Col·laboradors: Josep Gulsoy i Max Cahner. Auxili tècnic de Carles Duarte i Àngel Satué. 9 vol. Barcelona.

- COROMINAS, J. (1984). *La unitat de la llengua com a fet científic*. DINS: *Els països catalans: un debat obert*. València: Edicions Tres i Quatre.
- DURAN, E. (2005). *Intervenció d'Eulàlia Duran*. DINS: *Estudis romànics*, XXVII, p.239.
- Faraudo de Saint-Germain, LL. *Vocabulari de la llengua catalana medieval*. Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans. Recuperat en línia: <https://www.iec.cat/faraudo/default.asp>
- FERRAN SOL, J. A. (2011). *Bernat Fenollar (1438-1516). Recull de les obres individuals de mossèn Bernat Fenollar, i de les moltes col·lectives en les quals tingué un paper destacat aquest capellà i activista literari del segle d'or de la llengua catalana*. p.6. DINS: GARCÍA MOYA, R. (2015). *Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografía*. Espanya: Bubok Publishing.
- FERRANDO, A. (2005) *Les regles d'esquivar vocables: una qüestió d'història cultural, de filologia i de sociolingüística històrica*. DINS: *Estudis romànics*, XXVII, p.227-234.
- FLOR, V. (2011). *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Barcelona: Editorial Afers.
- FUSTER, J. (1962). *Nosaltres els valencians*. Barcelona: Edicions 62.
- GARCIA MOYA, R. (2015). *Regles d'esquivar vocables' Nacionalismo y lexicografía*. Espanya: Bubok Publishing.
- GEC (Gran Enciclopèdia Catalana). Consultada en línia, entrada de l'Appendix Probi :<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0004547.xml>
- MASSÓ TORRENTS, J. (1932). *Repertori de l'antiga literatura catalana. La poesia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Editorial Alpha. vol.I.
- NADAL, J. M., i PRATS, M. (1996). *Història de la llengua catalana*. II. Barcelona: Edicions 62.
- ROSSICH, A.; RAFANELL, A. (1997). *Oralitat, escriptura, ortologia*. XI Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes: Palma de Mallorca, p.283-285.
- ROSSICH, A. (2005). *Intervenció d'Albert Rossich*. DINS: *Estudis romànics*, XXVII, p.241-242.
- RIQUER, M. DE. (1964). *Història de la literatura catalana*. Vol. III. Barcelona: Edicions Ariel.
- SANCHIS GUARNER, M. (1980). *Aproximació a la història de la llengua catalana. Creixença i esplendor*. Navarra: Salvat Editores, S.A.
- SANCHIS GUARNER, M. (1980). *La llengua dels valencians*. València. 7a edició.
- VILALLONGA, M^a. A. (2005). *Repensar l'autoria de les regles*. DINS: *Estudis romànics*, XXVII, p.235-238.

